

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravovědy

Diplomová práce

Barbora Vajdíková

Základní umělecké školy a jejich místo ve
volnočasových aktivitách a životním stylu dětí

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne .....

Poděkování:

Děkuji paní PaedDr. et Mgr. Marii Chráskové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálůvých podkladů k práci. Děkuji také paní ředitelce Základní umělecké školy Luhačovice Monice Slovákové, zaměstnancům školy, žákům a jejich rodičům za umožnění provedení výzkumného šetření.

Barbora Vajdíková

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 CÍL PRÁCE	7
1.1 Hypotézy	7
TEORETICKÉ POZNATKY	8
2 ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY	8
2.1 Charakteristika uměleckého školství.....	9
2.1.1 Obory	10
2.2 Obsah vzdělávání	11
2.3 Vzdělávací cíle	11
2.3.1 Klíčové kompetence	12
2.3.2 Výchova k hodnotám.....	12
2.3.3 Tvořivost.....	14
2.4 Osobnost žáka	15
2.4.1 Nadání žáci	16
2.4.2 Nadání v hudbě.....	17
2.5 Umělecká dovednost	18
2.5.1 Hudební schopnosti	18
2.6 Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školy	19
2.6.1 Školní vzdělávací program	21
3 VOLNÝ ČAS.....	23
3.1 Výchova ve volném čase.....	24
3.1.1 Podíl rodiny ve volnočasových aktivitách.....	24
3.1.2 Podíl školy ve volnočasových aktivitách	25
3.2 Volnočasové aktivity mimo školu.....	26
3.3 Školská výchovná zařízení	27
4 ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL	28
4.1 Faktory ovlivňující životní styl	29
4.1.1 Zdravá výživa	29
4.1.1.1 Zásady zdravé výživy	30
4.1.2 Tělesný pohyb	31
4.1.3 Stres	32
4.1.3.1 Stres ve školním prostředí	33
4.1.3.2 Stres v mimoškolním prostředí.....	33
4.1.4 Rodina a duševní zdraví	34
5 VÝVOJ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	36
5.1 Psychomotorický vývoj.....	36
5.2 Motorický vývoj.....	37
5.3 Smyslové vnímání	38
5.4 Myšlení a řešení problémů	38
5.5 Paměť a pozornost.....	39
5.5.1 Hudební paměť	39
5.6 Emoční a sociální vývoj	40
PRAKTICKÁ ČÁST	41
6 METODIKA PRÁCE	41
6.1 Použitá výzkumná metoda	41
6.2 Charakteristika výzkumného vzorku žáků	42
7 VÝSLEDKY	46

8 DISKUZE	64
ZÁVĚR	66
SOUHRN	67
Summary	68
REFERENČNÍ SEZNAM	69
Seznam použitých symbolů a zkratk	73
Seznam obrázků a grafů	74
Seznam příloh	75

ÚVOD

V naší zemi máme vedle základního, středního a vysokého školství velký skvost a tím jsou základní umělecké školy. Obecně jsme ve světě vnímáni jako národ nadaných umělců, protože se můžeme pyšnit touto ojedinělou institucí. Navštěvování těchto škol se u nás stává velkou tradicí a mnoho z nás je vnímáme jako instituci, ve které lze objevit skrytý talent nebo jej rozvíjet.

Základní umělecké školy (dále jen ZUŠ) jsou u nás stále oblíbené a zájem o umělecké obory nadále roste. Pro vytížené rodiče je neskutečná pomoc řešit situaci tím, že jejich děti se budou vzdělávat a zároveň dělat něco krásného, jako je například zpěv, hra na nástroj, malba nebo tanec. Když takhle plnohodnotně děti vyplní svůj volný čas, bude budoucnost o to krásnější.

Setkáváme se i s názory, že základní umělecké školy jsou pro děti forma relaxace anebo zábava ve stínu zájmových kroužků. Pravda je však jiná. Cílem základních uměleckých škol je především vzdělávat a vychovávat. Vzdělávání je dlouhodobé, systematické a komplexní. Tím se liší od zájmových kroužků, které nám představuje například Dům dětí a mládeže (dále jen DDM) nebo jiné instituty, které se neřídí rámcovým vzdělávacím programem.

Cílem mé práce je zjistit, jak žáci nejčastěji tráví volný čas. Zda navštěvují základní uměleckou školu, jaký obor a předmět. Co je vedlo k přihlášení se na určitý obor a zda vzdělávání splnilo jejich očekávání. Co žáky nejvíce baví.

V teoretické části, na základě studia odborné literatury, specifikuji základní umělecké školy, volný čas dětí a s tím spojený i životní styl. V praktické části stanovuji cíle a hypotézy a za pomoci dotazníkového šetření zjišťuji a popisuji problematiku volného času a motivaci k navštěvování základních uměleckých škol u dětí ve vybraném regionu.

Jelikož sama působím již několik let jako učitelka zpěvu a hudební nauky na Základní umělecké škole v Luhačovicích, setkávám se s dětmi, které navštěvují rády toto vzdělávání a některé naopak nerady. Záleží na okolnostech, které je vedou k oboru. Dle mého názoru je nejlepší ten přístup, kdy si dítě samo zvolí cestu i obor, aby dokázalo

překonat své hranice a možnosti. Pokud je dítě trpělivé a pilné, je po několika letech vidět kladný výsledek. V dnešní uspěchané době není však trpělivost a píle často viděnou vlastností dětí. Rodiče bývají velkým organizátorem času v životě svého dítěte a doslova mu řídí jeho denní plán od rána do večera. Naštěstí jsem se setkala i s rodiči, kteří se ptají svých dětí, co chtějí dělat a zda je to baví. Pokud nesouhlasí s návrhy rodičů, nevdají, najdou si jinou možnost, jak využít volný čas. V dnešní době se nabízí nespočet možností, jak plnohodnotně trávit volný čas.

1 CÍL PRÁCE

Hlavní cíl:

- 1) Cílem je zmapovat a teoreticky podložit zájem o volnočasové aktivity dětí, především o navštěvované obory v Základní umělecké škole Luhačovice. Na základě výzkumného šetření dále zjistit aktuální stav návštěvnosti oborů.

Dílčí cíle:

- 1) Zjistit rozdíly ve sledovaných oblastech mezi chlapci a dívkami na ZUŠ.
- 2) Zjistit rozdíly mezi názory žáků v jednotlivých oborech na ZUŠ.
- 3) Analyzovat možný vliv místa bydliště na názory žáků.
- 4) Porovnat věk oslovených žáků a zjistit jak dlouho v oboru vytrvávají.
- 5) Zjistit důvody, proč žáci začínají s uměleckým vzděláváním.
- 6) Analyzovat, zda žáci navštěvují pouze jeden obor nebo jich navštěvují více současně.

1.1 Hypotézy

Vzhledem k cílům diplomové práce byly na základě studia literatury (Chráška, 2016; Skutil, 2011; Chráška, Kočvarová, 2015) následně formulovány dvě hypotézy.

H1 Dívky navštěvují ZUŠ během 1. stupně ZŠ delší dobu než chlapci.

H2 Dívky věnují (ze svého volného času) cvičení hry na hudební nástroj více času než chlapci.

TEORETICKÉ POZNATKY

2 ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY

Již v 19. století se lidé začali hudebně vzdělávat a v českých zemích vznikaly organizované instituce. Samozřejmě bychom mohli jít i hlouběji do historie, kdy se nejvyšší urozená šlechta učila hrát na hudební nástroje, jako byla loutna, mandolína, cembalo nebo citera. Dnes některé z těchto nástrojů téměř zanikly. Spolu se střelbou, se do rytířské nauky o ctnostech také započítávala hudba, zpěv a tvorba básní. Láska k umění byla v minulosti ještě více hodnocena než dnes. Za vlády Josefa I. se u nás začaly hudební školy rozšiřovat čím dál více. Po druhé světové válce se forma tohoto vzdělávání ustálila. Právě v 60. letech se objevovaly na našem území Lidové školy umění. V roce 1900 byly tzv. „Lidušky“ přejmenovány na základní umělecké školy a vyhláškou Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) z roku 1991 o organizaci základního uměleckého školství byl zpřesněn status a pojetí ZUŠ (Průcha, 2009).

Dnes nesou základní umělecké školy téměř třicetiletou tradici a jsou hojně využívány a ceněny. To naznačuje i statistika, kterou popisuje redaktorka Magdalena Havlíková: *„V České republice funguje 489 základních uměleckých škol, což je o 11 více než v roce 2007, a studuje v nich 247 tisíc žáků. Aktuálně nabízejí čtyři základní obory: hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický. Podstatný je nárůst celkového počtu poboček, tedy míst, kde probíhá výuka. Školy dnes disponují 965 pobočkami oproti 738 místům před deseti lety, což představuje nárůst o 31 %. Za posledních 10 let vzrostl zájem o studium na ZUŠ o 12 %. Hledat a upevňovat vztah k umění, lásku k múzám a rozvíjet dovednosti a talent dětem pomáhá 11 362 stálých a 1 053 externích pedagogů. Vzrůstající zájem o studium na ZUŠ je vidět jak ve zdaleka nejrozšířenějším hudebním oboru, kde v individuálním či skupinovém studiu studuje o 17 % více žáků než před 10 lety (konkrétně 155 360), tak v oboru, jemuž vévodí krásné slovo a divadelní múza. Literárně-dramatický obor zaznamenal v minulé dekádě největší poměrný nárůst zájmu (o 28 % na 9 750 současných žáků). Stabilní zájem je o taneční obor, kde momentálně studuje 26 766 převážně zájemkyň o tanec (95 % převaha dívek). Zájem o výtvarné obory zaznamenal v poslední dekádě 11% nárůst a studuje jej 49 591 žáků. Každý rok opouští základní*

umělecké školy přes 15 tisíc absolventů, maximální počet 17 088 byl dosažen ve školním roce 2014/2015.“ (Havlíková, 2017)

2.1 Charakteristika uměleckého školství

„Základní umělecké vzdělávání se člení podle § 109 zákona č. 561/2004 Sb. na přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé.“ (RVP ZUV, 2010)

Do přípravného studia se zařazují nejmladší žáci od 5 let. Délka studia trvá nejdéle 2 roky. Žáci zde rozvíjejí hravou a nenáročnou formou elementární schopnosti, které se týkají určitých návyků a dovedností v daném oboru.

Základní studium I. stupně je určeno pro žáky od 7 let a trvá 7 let. Rozvíjí individuální dispozice žáků a vytváří v nich kladný vztah k umění.

Základní studium II. stupně je určeno pro žáky, kteří dovršili 14. rok života. Studium trvá 4 roky. Je určeno především pro žáky, kteří navazují z předchozího I. stupně. Pokud však nastane situace, kdy žák přijde na zápis ke studiu po 14. roku věku a neabsolvoval v daném oboru I. stupeň, může studium II. stupně započít, ale musí projít ještě přípravným studiem, které trvá 1 rok. Tady se předpokládá důkladnější a hlubší zaujetí oborem, důkladná znalost teorie v oboru a větší profesionalita. Počítá se i s praktickým uplatněním v budoucnosti a uměleckou činností (RVP ZUV, 2010).

Pokud je žák nadmíru nadaný a má kladný vztah k oboru více, než ostatní žáci, může mu škola zajistit studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin. Žákovi bude poskytnuta důkladná péče, co se týče hloubky studia, v rychlejším tempu. Bude připraven na následující studium například na střední škole, konzervatoři, pedagogické škole nebo vysoké umělecké škole.

Škola nabízí i studium pro dospělé, které trvá v délce 4 let. Pedagog se řídí individuálními schopnostmi a dovednostmi žáka.

Každá část, kromě přípravného studia, je ukončena formou závěrečné zkoušky, která může mít podobu absolventského vystoupení nebo výstavy (RVP ZUV, 2010).

Organizace výuky v oboru výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém je především kolektivní. V hudebním oboru převažuje individuální forma výuky, ale při výuce souborové hry nebo komorní hry je forma výuky skupinová. Kolektivní forma výuky je při sborovém zpěvu, hudební nauce nebo při hře v orchestru.

2.1.1 Obory

Základní umělecké školství poskytuje vzdělání v uměleckých oborech jako je hudební, výtvarný, taneční a literárně-dramatický. Podobný způsob vzdělávání je jen na Slovensku a ve Finsku. V jiných zemích nám tento systém uměleckého vzdělávání mohou závidět.

Předpokladem k přijetí je účast na zápise do příslušné základní umělecké školy. Dítě se dostaví i se zákonným zástupcem v požadovaném a ředitelem vyhlášeném termínu zápisu na půdu ZUŠ. Ředitel nebo pověřený pedagogický pracovník s dítětem vykoná talentovou zkoušku, která je pro každý obor jinak navrhnutá. Ověřují se dovednosti žáka, které musí pokrýt alespoň základní kritéria k přijetí. Žák si může dobrovolně vybrat, do kterého oboru nastoupí.

V **hudebním oboru** má možnost výběru velké škály hudebních nástrojů nebo zpěvu. Lze se naučit například: hru na klavír, kytaru, bicí, zobcovou flétnu, příčnou flétnu, varhany, akordeon, pozoun, trumpetu, housle, violoncello, kontrabas, cimbál, aj.

Literárně-dramatický obor poskytuje žákům vzdělávání v oblasti herectví. Pro žáky je tento obor výzvou k tomu, aby dokázali ovládat své tělo, řeč a paměť.

Výtvarný obor umožňuje žákům zdokonalit se ve výtvarné tvorbě. Učitel tohoto oboru je krok po kroku vede k plnění úkolů v oblasti tvorby individuálního díla.

Taneční obor žáky provádí určitými figurami, které se pojí ke klasice a přechází až k modernímu tanci.

Každý obor je součástí umění, které navazuje na letité tradice. Každý, kdo určitý obor studuje, vzdělává se i v historii a současnosti. Žáci, kteří si vyberou hudební obor, musí absolvovat i hudební teorii, kde se dozvídají základní informace o skladatelích, musí ovládat noty, rytmus a ostatní znalosti vztahující se k hudbě (RVP, 2010).

2.2 Obsah vzdělávání

I když základní umělecké vzdělávání působí jako zájmová činnost, je tomu však jinak. V systému školství navazuje na střední odborné, vyšší odborné a vysokoškolské umělecké a pedagogické vzdělávání. Každý obor má svůj rámcový vzdělávací program a každá škola si vytváří i svůj školní vzdělávací program. Žáci kromě samotného studia mají různá veřejná vystoupení, koncerty, výstavy a besídky. Součástí jsou i soutěže, které jsou vyhlašovány MŠMT. Vzdělávacím obsahem se rozumí: „*Zobecnělá i aktuální zkušenost lidstva, transformovaná v pedagogicky a didakticky zdůvodněný systém poznatků, činností, a vztahů, jejichž přijetí či oslovení má sloužit k všestrannému rozvoji.*“ (Kalhous, Obst, 2001, s. 30).

Kalhous a Obst (2001) uvádějí, že ve vzdělávacím obsahu je tedy vše, co je potřebné vědět k danému oboru. To, co je opravdu důležité znát a co si žáci musí osvojit. Obsahu, který je didaktický sestavený, určený souhrnem požadavků na učení a na výsledky žáků, říkáme učivo. Učivo by mělo být přiměřeno k výkonu žáka. Je třeba dbát na jeho racionální, výkonovou, psychickou a motorickou stránku osobnosti.

Dále se v rámci vzdělávacího obsahu specifikuje kurikulum. Kurikulum zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získají ve škole. Jako zkušenosti žáka se myslí dovednosti, znalosti, postoje a vnímání hodnot, kdy vycházíme z klíčových kompetencí. Vnímáme taktéž termín „skryté kurikulum,“ což pro žáky znamená to, s čím se setkají ve škole, aniž by to bylo součástí kurikula oficiálního. Jsou to například vztahy mezi učitelem a žákem, postoje, které učitel nevědomky přednáší žákům apod. (Průcha, 2009).

2.3 Vzdělávací cíle

Cílem rozumíme konkrétní výchovně vzdělávací stav, ke kterému jsme došli příslušnými metodami, za pomoci organizované vyučovací formy a v rámci obsahu. Jako primární žebříček cílů se nám jeví taxonomie podle B. S. Blooma, která má 6 stupňů (Hudecová, 2004):

- zapamatování,
- porozumění,

- aplikace,
- analýza,
- syntéza,
- hodnocení.

Každá kategorie je řazena podle psychické náročnosti. K dosažení vyššího stupně je důležité zvládnout základní a nižší stupeň. Můžeme chápat, že jde o princip od známého k neznámému nebo od jednoduchého ke složitějšímu.

Dalším důležitým cílem je kultivovat osobnost žáka po stránce umělecké, dosáhnout utváření klíčových kompetencí a motivovat žáky natolik, aby měli sami chuť se celoživotně vzdělávat. Umožnit jim plnohodnotně se vzdělávat ve své oblasti, aby mohli své zkušenosti a dovednosti uplatnit na odborné škole, pedagogické škole nebo na konzervatoři. Umět jim vytvořit příjemné a sociálně-kulturní klima k vykonávání kvalitní práce (RVP, 2010).

2.3.1 Klíčové kompetence

Dle Průchy je to: „*Soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění.*“ (Průcha, 2009, s. 169).

Průcha (2009) také dále uvádí obecnou taxonomii klíčových kompetencí:

- *kompetence k učení,*
- *kompetence k řešení problémů,*
- *kompetence komunikativní,*
- *kompetence sociální a personální,*
- *kompetence činnosti a občanské.* (Průcha, 2009, s. 146).

2.3.2 Výchova k hodnotám

Dospělý člověk většinou zná své možnosti, rozsah toho, co si smí dovolit a co by už bylo opravdu přes příliš. Děti dosáhnou téhož stavu, ale musí být k němu vedeni. Buď

to budou rodiče a jejich výchova nebo se na této cestě podílí jiný člověk, například učitel. Cesta ke správným hodnotám může být cesta k umění. Přes hudbu nebo tanec se dokážeme přeměřovat k jiné formě trávení volného času než spolužák, který nemá žádnou volnočasovou aktivitu a sedí doma každý den po škole u počítače či tabletu. Vztah ke kultuře si žáci odnáší na celý život a to uvádí i Kučerová (1996, s. 208): „*Výchova ke kulturním hodnotám je proces kultivace svobodné a odpovědné osobnosti. Tento proces by mohl být činitelem, který by přispěl k obnově sepjetí člověka s přírodou, jedince se společností, minulosti s přítomností, který by mohl scelovat a harmonizovat dnešní složitý a nepřehledný svět. K jejím dominantám patří ideál pravdy, dobra a krásy, které se promítají do nejdůležitějších existenciálních a tvořivých vztahů člověka k přírodě, k práci, k věcem, k druhým lidem, k sobě samému.*“

Pedagog je ten, co žáka vede, pomáhá mu poznat historii a porovnává jí se současností. Ukazuje mu krásu umění, náročnost k dosažení cíle. Hodnota je i to, když žák hraje například na housle. Naučí se opravdu těžkou skladbu, která se mu už dříve líbila, ale věděl, že na ni ještě není připraven. Po náročném cvičení, několika hodinách dřiny se dostaví výsledek a přijde koncert. Vše se podaří jak má a spolužačka ho pochválí a řekne mu, že hrál opravdu skvěle, že udělal kus práce. V tomto případě šlo o píli, trpělivost, dřinu, lásku k umění, vytrvalost až do konce a na závěr přišla odměna – pochvala a vřelý kamarádský vztah.

Pro každého je hodnota něco jiného. Pro někoho to může vřelý vztah k rodičům, zdraví, láska, kamarádský vztah nebo peníze. S věkem a životními změnami se naše hodnoty mohou lišit. Základní umělecké školství učí žáky také jedné základní hodnotě a tou je mravní výchova. Mravní neboli morální výchova je souhrn etických norem a pravidel, podle kterých bychom měli jednat (Filová, 2005).

Žáci by měli chodit včas do vyučování, pokud něco zapomněli, měli by se omluvit a plně dodržovat školní řád. Zdravit na chodbách dospělé lidi a pedagogy má význam prokázané úcty. Žáci by se měli chovat slušně a neničit nástroje, protože se jedná o školní majetek. Měli by být ohleduplní k ostatním spoluhráčům. Každému se může stát, že něco zahraje špatně a není slušné se mu začít hned smát. Dále by žáci měli vědět, kdy je slušné tleskat na koncertě a kdy ne, jak se mají chovat v divadle a jiných veřejných

představeních. V neposlední řadě by měli dbát na vhodné oblečení, pokud jdou do společnosti.

2.3.3 Tvořivost

Jak uvádí ve své publikaci Lokšová, Lokša (2003), tvořivost je snaha vytvářet něco nového. Využívat mysl, fantazii a nechat se stáhnout svou vlastní kreativitou. Ač se nám to jeví jako jednoduchý úkol, někdy vytvořit něco vlastního a zároveň nového, bývá těžké. Nemáme nápad a nic nás nenapadá. Snad stačí, aby nás někdo jen „popostrčil“. „*Tvořivost představuje významný zdroj výkonových kapacit jednotlivců a organizací. Vzdělávací a jiné instituce (obchodní, výrobní apod.) se proto stále více zabývají problémem zvyšování individuální tvořivosti lidí, která představuje základ tvořivého a inovačního potenciálu společnosti.*“ (2003, s. 9).

Jak uvádí Němec (2004), tvořivost má své určité vlastnosti:

- flexibilita (pružnost),
- fluence (včasné nalezení vhodných nápadů),
- originalita (schopnost vymyslet něco nového),
- produktivita (stále něco vymýšlet).

Na základní umělecké škole se tvořivosti dá dát prostor téměř v každém oboru. Nejvíce však ve výtvarném oboru, kdy učitel řekne jen téma hodiny a techniku, kterou budou dílo zpracovávat. Ve všem ostatním mají žáci volnou ruku a může fungovat jejich fantazie. V literárně-dramatické oboru je tvořivost také na místě. Samozřejmě je třeba dbát a dodržovat určitá pravidla, jako je text a osnova hry, ale žák je předeslán k tomu, aby vše co dělá, nekopíroval, ale snažil se vytvořit si svůj vlastní herecký charakter. V tanečním oboru je tvořivost splněna, pokud tančí jednotlivec sólo. V případě skupinové práce se musí dodržovat striktní pravidla, aby vše dokonale lícovalo. V hudebním oboru je tvořivost hlavně v improvizaci. Dává člověku volnost k vyjádření se. Je to forma hry, kde není předem žádná příprava. Člověk se může vyjmout od pravidel a dát svému přednesu kousek ze sebe. Vzniká komunikace jen mezi hráčem a nástrojem, kde neslyšíme žádná slova, ale jen hudbu (Lokšová, Lokša, 2003).

2.4 Osobnost žáka

Osobností žáka chápeme, z obecného hlediska, jeho charakter. Důležitá je jeho výchova v rodinném prostředí a zároveň genetika. Někdy v žácích vidíme přesnou kopii rodičů. Jindy zase úplný opak.

Grecmanová (1999) zmiňuje, že osobnost má vlastnosti jak fyzické, psychické, vrozené tak i získané. Osobností se člověk nerodí, ale stává se na úrovni sociálního a psychického vývoje. Odborníci, kteří se touto problematikou zabývají, upozorňují na velký mezník kolem třetího roku věku dítěte, kdy si sebe samo začíná více uvědomovat. Když se dítě začleňuje do kolektivu prostřednictvím interakce, získává mnohé nové poznatky, jako je například chování jiných osob, názory a postoje. Začíná se formovat osobnost dítěte i podle toho, co vidí a vnímá kolem sebe, reaguje na určité podněty, dává si příslušné cíle a plní úkoly, stává se postupně samoregulujícím činitelem. Přijímá roli vychovávajícího. Osobnost je tedy celek, který je odlišný svou individualitou od ostatních osob. Člověk se stále vyvíjí a každé životní období se sebou přináší něco nového.

Zájem je důležitá vlastnost žáka, který navštěvuje základní uměleckou školu. Zájem je aktivizační činnost, která by je měla dlouhodobě bavit. Řehulka (1997) tímto směřuje k motivaci, která je velmi důležitá pro uskutečnění volnočasových aktivit. Motivace je proces, který je kognitivně zpracovaný v situaci a odehrává se za určitého chování. Za tím vším je schován tzv. motiv, který určuje směr a intenzitu v chování. Čížková (1997) uvádí, že nejlepším způsobem je, když dítě chce samo věnovat svůj volný čas nějakému umění a chce tak rozvíjet své nadání k umění. Pokud chce on sám, bez nátlaku rodiny, je to nejlepší cesta k úspěchu. Pokud dítě cvičit nechce a rodiče ho doma nutí, vede to spíše k pádům a nakonec odhlášení se z oboru nebo dokonce nechutí k nástroji či činnosti.

Setkáváme se však s dětmi, které by chtěly umět hrát na nějaký hudební nástroj nebo zpívat, ale stále mu v jeho okolí říkají, že na to nemá sluch a že by bylo zbytečné do této činnosti vkládat peníze. Avšak i Daniel popisuje, že tuto schopnost může ovládat každý normálně slyšící jedinec a důkazem je jeho samotná řeč. Když mluvíme, snažíme se udržet určitý rytmus, intonaci a melodii hlasu. A fakt, že někomu nejde zpívat čisté tóny,

není tím, že nemá sluch, ale spíš jde o to, že ho nikdo správně k tomu nevedl (Daniel, 1992).

2.4.1 Nadaní žáci

Slovo nadání se line téměř celým rámcovým vzdělávacím programem. Nadání se u člověka projevuje po stránce kognitivní, výkonové a sociokulturní (Mönsk, Ypenburg, 2002). Vlohy, které dítě posunou až k výjimečným výkonům, označujeme talentem (Čačka, 1997). Někdo může brát pojem talent a nadání za významově stejné. Nadání se někdy spojuje s intelektem a talent se sportem a uměním (Mönsk, Ypenburg, 2002).

Sedlák (1990) ve svém psychologickém pohledu na hudbu popisuje nadání takto: *„V psychologii se nadání ztotožňuje často s přítomností silných vloh a považuje se za potencionálního činitele, jenž je jedinci dán dědičně. Vztah mezi vlohami a nadáním je pak chápán kvantitativně, tj. jakého stupně, jaké úrovně nadání dosahuje nebo do jaké míry se rozvinulo.“* (1990, s. 124).

Dočkal (2005) uvádí, že ve struktuře nadání, se objevují dvě složky.

- předpokladová (fyzické vlastnosti, specifické hudební schopnosti, dovednosti, návyky, vědomosti),
- aktivizační (volní proces, volní vlastnosti, motivace).

Ve vyhlášce o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných se lze dočíst, že za nadaného žáka můžeme považovat jedince, který dosahuje vysoké úrovně při tvořivosti v oblasti pohybové, umělecké a sociální dovednosti. Mimořádné nadání však nezjišťuje škola, ale školské poradenské zařízení, které je tomuto účelu určeno (Vyhláška č. 27/2016).

Mimořádně nadaného žáka určuje učitel, ale jeho oficiální diagnostikování je na školském poradenském zařízení. To rozhodne, zda s tímto kritériem souhlasí, či nikoli. Vystává ale otázka, zda existuje rozdíl mezi nadáním a mimořádným nadáním a zda ho pracovníci v poradně dokáží posoudit? Pokud poradna rozhodne, že žák je mimořádně nadaný, bude zhotoven pro žáka individuální vzdělávací plán nebo může být přeřazen do vyššího ročníku nebo mu může být umožněna rozšířená výuka. Jedná se o vytvoření ideálních vzdělávacích podmínek těmto žákům (Vyhláška č. 27/2016).

V opačném případě, když poradna zamítne žádost, aby byl žák prohlášen za mimořádně nadaného, může z žáka uskutečnit člověka, který na sobě nebude pracovat. Nebude se snažit rozvíjet svůj talent, protože mu bude stačit to, co doposud získal (Kalhous, Obst, 2001).

2.4.2 Nadání v hudbě

Díky hudebním činnostem lze u jedince rozvíjet hudební nadání v kterémkoli věku. Žáci mladšího školního věku mají možnost načerpat základní dovednosti hudebních činností už na základní škole. V hodinách hudební výchovy by se jim mělo dostávat všestrannosti hudebního rozvoje. Jde o to, aby učitel děti naučil pěveckým návykům, soustředěnosti při hudebním poslechu, kultivovat hudbou tělesné pohyby a rozvíjet motoriku, kterou žáci potřebují ke hře na hudební nástroj. Tyto činnosti se nám však mohou znát příliš náročné pro tak malého žáka, ale pokud v tomto směru pracovali již učitelé v mateřských školách a žáci měli kvalitní přípravu hudební výchovy, neměl by být v tomto směru problém s realizací činností. Vývoj hudebního nadání můžeme vnímat jako přecházení z jednoduchého děje do složitějšího. Naše psychika se nám odráží v hudbě, pokud hudbu plně vnímáme a zdokonalujeme ji k obrazu svému. Podle Sedláka (1990) máme několik druhů nadání:

- interpretační nadání (výkon pěvecký nebo instrumentální),
- dirigentské nadání (jako perfektní vlastností je sluch, představivost a hudební paměť),
- skladatelské nadání (vysoký stupeň tvořivého hudebního myšlení),
- teoretické nadání (inteligence spojená s hudebními znalostmi).

Nastává otázka, zdali vnímat běžné nadání percepční neboli posluchačské ekvivalentně s jiným druhem nadání?. Dnes má poslech hudby velkou oblibu a patří do značné míry mezi součásti každodenního běžného života. Člověk je v kontaktu s hudbou téměř pořád (Sedlák, 1990).

2.5 Umělecká dovednost

Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže vyhláší každým rokem soutěže určené pro obory základních uměleckých škol. Soutěž pro jednotlivý obor nebo nástroj, se opakuje každý třetí rok. Mezitím žáci nabudou nové zkušenosti a schopnosti v oboru. V každé disciplíně jsou žáci rozděleni do kategorií podle věku. Takle myšlenka je tou nejlepší cestou, jak dosáhnout spravedlivých výsledků. Jen pro žáky, kteří nastoupili v pozdějším věku, může být viditelný rozdíl v konkurenci vrstevníků, kteří jsou stejně staří, ale začali se v oboru vzdělávat o mnoho dříve. Mnoho žáků má soutěže v oblibě, protože rádi ukazují svůj talent a chtějí se rovnat s konkurencí. V přiměřeném měřítku je tato motivace dobrá cesta k posunu dopředu. Avšak někdy se zdá, že spíš nejde ani tak o žáky a jejich schopnosti, ale o soutěživost mezi učiteli. Někteří ředitelé dbají o to, aby právě žáci z jejich školy vyhrávali první příčky soutěží. Jde jim především o prestiž a jméno školy. Učitelé tento nátlak ze strany vedení mohou cítit a může se stát, že odmítají aktivní účast svých žáků na těchto soutěžích (MŠMT, 2001).

Mimo soutěže vyhlášené MŠMT existují i jiné přehlídky a soutěže, které organizují jiné společnosti nebo města. Je však na učiteli a žákovi, zda chtějí soutěžit ve svém oboru, či nikoliv.

2.5.1 Hudební schopnosti

Jako jeden ze základních předpokladů pro přijetí žáka do hudebního oboru je hudební schopnost. Každá škola má svá kritéria přijetí. Dle Sedláka (1990) jsou však stěžejní 4 schopnosti:

- a) Hudebně sluchová schopnost, kde by žáci měli rozeznat výšku tónů, barvu, délku a hlasitost. Měli by rozeznat melodii, harmonii a polyfonii.
- b) Psychomotorická schopnost se zaměřuje na rytmus, metrum, tempo a s tím spojené i tělesné projevy hudby.
- c) Analyticko-syntetická schopnost obsahuje specifické struktury jako je například hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění a hudební představivost.

d) Hudebně intelektová schopnost tvoří hudební fantazie a hudební myšlení.

Pokud žák nedisponuje všemi těmito schopnostmi, nemusí to být signál pro to, aby nebyl přijat. Na místě je učitel, který žáka vede správnou cestou a dané schopnosti v žákovi objevuje a vytváří.

2.6 Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školy

Rámcový vzdělávací program (dále již RVP) je kurikulární dokument na státní úrovni, podle kterého si každá škola sestavuje svůj školní vzdělávací program (RVP ZUV, 2010).

Dokument je rozdělen do šesti částí. První část vymezuje rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školy v systému dokumentů a jejich principy (Zákon č. 561/2004 Sb.).

- *liberalizace vzdělávacího procesu, podpory vzdělávací autonomie ve školách,*
- *profesní odpovědnosti učitelů a zavádění nových forem a metod do výuky,*
- *zdůraznění směřování žáka k osvojování klíčových kompetencí,*
- *rovného přístupu k uměleckému vzdělávání v základních uměleckých školách,*
- *udržování a rozvíjení kulturních tradic.*

Ve druhé části dokumentu se dozvíme o charakteristice základního uměleckého školství. Jedná se o stručnou předmluvu Školského zákona o základních uměleckých školách. Vzdělávání považuje za dlouhodobé, systematické a komplexní. Dlouhodobé a systematické vzdělávání se myslí proto, že je organizačně členěno do stupňů, které na sebe navazují. Kdyby člověk začal opravdu od útlého dětství nepřetržitě studovat na základní umělecké škole až do dospělosti v jednotlivém oboru, vzdělával by se až sedmáct let. Tím je tohle studium brané opravdu jako dlouhodobé. Další návaznou částí této kapitoly v dokumentu je organizace studia. Myslí se tím přípravné studium, I. a II. stupeň základního studia, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé.

Třetí část rámcového vzdělávacího programu se zabývá cíli a klíčovými kompetencemi. Cíle máme následovné:

- *utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení,*
- *poskytnout žákům základní vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti,*
- *přípravit žáky po odborné stránce pro vzdělávání na středních a vyšších odborných školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na konzervatořích, případně pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením,*
- *motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu (RVP ZUV, 2010, s. 13).*

Dalším důležitým bodem jsou klíčové kompetence. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní umělecké školství se uvádí, že klíčové kompetence jsou: *“Souhrn vědomostí, dovedností a postojů důležitých pro rozvoj žáka po stránce umělecké a pro jeho budoucí uplatnění v praktickém i profesním životě.”* (tamtéž, s. 14)

Klíčové kompetence jsou totožné pro všechny obory. Během studia jde především o snahu přiblížit se těmto kompetencím. Oproti základnímu vzdělávání, kde jsou klíčové kompetence rozvrženy do 6 bodů, jsou pro žáky základního uměleckého vzdělávání uvedeny jen 3 kompetence.

a) Kompetence k umělecké komunikaci.

Žák disponuje vědomostmi a dovednostmi, které mu umožňují samostatně volit a užívat prostředky pro umělecké vyjádření. Proniká do struktury a obsahu uměleckého díla a je schopen rozeznat jeho kvalitu.

b) Kompetence osobnostně sociální.

Žák disponuje pracovními návyky, které jsou utvářeny soustavnou uměleckou činností, a které formují jeho morálně volní vlastnosti a hodnotovou orientaci. Účelně se zapojuje do společných uměleckých aktivit a uvědomuje si svoji odpovědnost za společné dílo.

c) Kompetence kulturní.

Žák je vnímavý k uměleckým a kulturním hodnotám a bere je jako důležitou součást lidské existence. Aktivně přispívá k vytváření i uchování uměleckých hodnot a k jejich předávání dalším generacím. (RVP ZUV, 2010, s. 14).

Nejrozsáhlejší částí v RVP je část čtvrtá, která se zabývá učebními obory, jejich charakteristikou, obsahem učiva, učebním plánem, očekávanými výstupy a podmínkami vzdělávání. Hudební obor je zpracován do několika odvětví podle zaměření hry na konkrétní nástroj, zpěv nebo skladbu. Vzdělávací oblast je rozčleněna u každého oboru do následujících částí.

- *Interpretace a tvorba* – osvojení si techniky, získání návyků a dovedností, které lze využít i při tvorbě vlastního díla nebo při improvizaci.
- *Recepce a reflexe* – využití získaných vědomostí, zkušeností a dovedností při orientování se v umění a dokázat je i kriticky zhodnotit.

Očekávané výstupy jsou na konci 3. a 7. ročníku základního studia I. stupně a 4. ročníku II. stupně a žák by měl dosáhnout požadovaného cíle. Na konci 3. ročníku jsou očekávané výstupy pouze orientační.

V páté části se nachází multimediální tvorba. Jde o nový obor, který se zaměřuje na používání digitálních technologií v jednotlivých oborech. Jde o vznik multimediálního produktu např. představení za pomoci technologií.

Poslední část je zaměřena na vzdělávání mimořádně nadaných žáků, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na tvorbu a zpracování školního vzdělávacího programu (RVP ZUV, 2010).

2.6.1 Školní vzdělávací program

Každá škola, dle školského zákona č. 561/2004 Sb., si zpracovává svůj školní vzdělávací program (dále již ŠVP) podle rámcového vzdělávacího programu. Je tomu tak v předškolním vzdělávání, základním vzdělávání, středním vzdělávání a mimo jiné i v základním uměleckém vzdělávání. ŠVP je dokument, který je vodítkem jak pro zaměstnance školy, tak pro rodiče a jejich žáky, měl by být tedy veřejně dostupný. V jeho

nalezneme charakteristiku školy, historii i současnost školy, personální i materiální zajištění. V kapitole Zaměření školy a její vize se každá škola může zaměřit dle své potřeby, představy nebo zájmu na určitý směr. Například na moderní tanec, folklorní hudbu, klasickou hudbu nebo orchestrální hudbu. Musí však respektovat obecné cíle základního uměleckého vzdělávání. Zaměření školy může přilákat rodiče a jejich děti k její volbě. Pokud je v dané oblasti vyzdvižen folklór a škola tíhne tímto směrem, snadno přiláká žáky z okolí, protože jejich rodičům se to líbí a chtějí, aby jejich děti uměly tuhle tradici prohlubovat. Zaměření školy však jde ruku v ruce i s osobností učitele. Pokud učitel je členem orchestru nebo rockové kapely, každý bude mít určitě jinou strukturu vyučovací hodiny. Může ale nastat problém, který se týká změny ŠVP. Pokud se na ZUŠ vyučuje předmět, např. hra na violoncello a učitel školu po několika letech opustí a nenajde se za něj náhrada, musí se tento předmět ze ŠVP vyškrtnout a upravit.

Jak naplňovat vizi školy? Plnit její cíle nebo alespoň k nim směřovat. K tomu slouží výchovně vzdělávací strategie. Vnímáme je jako postupy, které se dodržují při dosahování klíčových kompetencí. Vzdělávací oblast uměleckých oborů je velmi důležitou částí v ŠVP. Zde jsou cíle popsány konkrétněji, na rozdíl od RVP, kde jsou cíle obecné. Škola musí uvádět ve svém školním dokumentu, jak zabezpečuje žáky, kteří jsou buď mimořádně nadaní, nebo se speciálními vzdělávacími potřebami. Hodnocení žáků a vlastní hodnocení školy je kapitola, kde se uvádí, jakým způsobem se hodnotí žáci a jaké jsou zásady pro vlastní hodnocení školy. Hodnocení žáků si škola stanovuje sama. Musí ale uvést za jakých podmínek, jakým způsobem a kdy žáky hodnotí. K tomu také slouží zpracované očekávané výstupy. Škola respektuje vyhlášku, která stanovuje, aby byl žák kvalifikován čtyřstupňovou hodnotící stupnicí.

Žák musí být informován, do jaké míry zvládl učivo, co se mu podařilo, kde má mezery a co by měl udělat, aby se zlepšil. Cílem je motivace k následující práci (Šimoník, 2002).

Součástí hodnocení je i sebehodnocení. Žáci se většinou neumí zhodnotit, nebo se přechvalují, v opačném případě se podceňují. Je na místě, aby se jim dával větší prostor a příležitosti, aby se tomu naučili.

3 VOLNÝ ČAS

Již v historii se naši předci potýkali s volným časem. Věděli, že součástí denního rytmu je střídání spánku, práce a volného času. *„Právě volný čas umožňoval elitě rozvíjet kulturně bohatý a náročný životní sloh, ať již to bylo v antice, v rytířském a církevním středověku, v renesanci, v době moderní. Pracující vrstvy měly volného času nepoměrně méně, avšak způsob, jak jej naplnit, byl i u nich determinován normami, tradicemi a zvyklostmi platnými v jejich společenských sférách.“* (Spousta, 1994, s. 10-11)

Podle Průchy (1998) je volný čas tehdy, kdy jsme schopní s ním nakládat podle svého uvážení a podle zájmů. Je to čas, do kterého se nepočítá práce, péče o rodinu a domácnost a péče o vlastní fyzické potřeby.

Jan Ámos Komenský se také zabíral volným časem, jako součástí dne. *„Rozdělil čtyřadvacetihodinový den člověka rovným dílem mezi práci, spánek a aktivní odpočinek, pojatý jako vzdělávání.“* (Spousta, 1994, s. 13)

Co je pro nás vlastně volný čas? Pro každého může znamenat něco jiného. Podle Hofbauera (2004, s. 13) je volný čas: *„Čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Základem volného času je tedy fakt, že danou činnost děláme svobodně, nejsme kvůli tomu stresováni a děláme to dobrovolně. Hofbauer dále uvádí charakteristiku volného času jako: „Činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti.“* (2004, s. 13)

Tak jak si plánujeme práci nebo školu, bychom si měli naplánovat i volný čas. Měli bychom mu věnovat tolik, kolik si potřebujeme dopřát. Každý jedinec svůj volný čas plánuje po svém. Záleží na zájmech a na tom, co ho doopravdy naplňuje. Někdo odpočívá, sportuje, vzdělává se, vytváří nové věci. Důležité je, aby každý z nás, i dítě, nějaký volný čas měl a dokázal ho věnovat rekreaci duše i těla, abychom nabrali sílu do nového dne a abychom usínali s dobrým pocitem.

3.1 Výchova ve volném čase

Pávková (2008, s. 12) definuje výchovu volného času takto: „*Výchova ve volném čase je jednou ze specifických výchovných oblastí a má své zvláštnosti. Důležité je, že přes všechny zvláštnosti jsou zachovány základní znaky výchovného procesu, zejména záměrnost, cílevědomost. Zároveň však musí být výchovné působení ve volném čase nenásilné, citlivé, do činností nelze účastníky nutit, je nezbytné nalézt vhodné způsoby motivace. Požadavek nenutit, nepřikazovat, ale účinně motivovat činí práci pedagoga, který působí ve volném čase, velmi náročnou, ale také zajímavou. Výchova ve volném čase se vztahuje k jednotlivcům různého věku, není věkem limitovaná.*“

Výchovu ve volném čase můžeme rozdělit na výchovu, na které se podílí rodina a na výchovu, která má podíl ve vzdělávání. Volný čas se dá využít jednorázovou aktivitou, jako je např. návštěva muzea, divadla, sportovní utkání, aj. To se dá uskutečnit i s rodinou nebo v rámci školy (Hofbauer, 2004).

3.1.1 Podíl rodiny ve volnočasových aktivitách

Volný čas a jeho optimální způsob trávení by děti měly pochopit pomocí rodičů. V rodinném prostředí by se mělo vytvářet určité klima a životní styl. Od rodičů se dítě učí, jak hospodařit s volným časem a jak s ním konkrétně a plnohodnotně naložit. Pokud dítě neví, čím naplnit svůj volný čas, je na rodičích, aby dítěti pomohli s výběrem některé činnosti, která je pro něj vhodná. Nejlépe však je, když se rodič sám podílí na zájmové činnosti žáka a věnuje se jeho zájmům. Podle Pávkové (2008, s. 29): „*Rodiče by měli působit jako pozitivní vzory. Sami by měli umět s volným časem dobře hospodařit, nepřeceňovat ho, ani nepodceňovat. Dobrým vzorem nebude rodič, který tráví většinu času v zaměstnání a i doma se až do úpadu věnuje svým povinnostem, matka, která si nemá čas pohrát s dětmi, protože vzorně pečuje o domácnost. Jako špatný příklad samozřejmě působí i takoví rodiče, kteří nechodí do práce a svůj volný čas tráví nicneděláním. Zjednání rodičů naopak má být zřejmé, že plnění povinností i volný čas jsou přirozenou součástí života.*“

Rodina je stavební pilíř, od kterého se vše odvíjí a kde vše začíná. Podobný náhled na rodinnou výchovu ve volném čase má i Spousta (1994, s. 108): „*Čím lepší, stabilnější*

a harmoničtější je kultura rodičů, rodiny a jejich okolí, se kterým se děti střetávají, tím méně je pak třeba děti přímo vychovávat. Jejich výchova závisí do značné míry na podmínkách, ve kterých děti žijí, na zkušenostech a způsobech, jakými se s nimi zachází, na příkladech, které jim okolí poskytuje. Děti se řídí především chováním svých rodičů. Nejdůležitějším úkolem rodičů je usměrnit svůj vlastní život tak, aby své děti ovlivňovali víc pozitivním než negativním směrem.“

Rodina a škola jsou dva subjekty, které mají společný cíl. Vychovávat dítě a vytvářet z něj kvalitní osobnost. Škola do výchovy zapojuje i vzdělání. Učitel je osobnost, která vede děti správnou naučnou cestou. Rodič má taktéž stejný cíl. Rozdíl je v tom, že rodič není pedagogicky vzdělán, ale má moc emocionální vlády nad dítětem. Kvalita tohoto vztahu je pro výchovu dítěte zásadní. Proto rodina určuje životní styl svých členů (Pávková, 2008).

3.1.2 Podíl školy ve volnočasových aktivitách

Škola nejen děti vzdělává a vychovává, ale nabízí žákům i mimoškolní aktivitu. Děti se mohou po škole nadále vzdělávat. Jsou pro ně připraveny různé výukové programy. Mohou navštěvovat například Čtenářskou dílnu, doučování v určitém předmětu nebo mohou mít hodinu tělesné výchovy navíc. Některé děti na 1. stupni navštěvují družinu, kde si hrají, zpívají a povídají si. Tímto způsobem vznikla myšlenka, propojovat zájmovou činnost se vzděláváním. Učitel by měl vědět a zajímat se o žáky, co dělají po skončení školní výuky a jaká je jejich mimoškolní činnost. Spojit alespoň částečně tyto dvě složky je zcela na místě. Škola nabízející aktivity po vyučování, je velkým benefitem jak pro budoucí žáky, tak pro jejich rodiče, když si vybírají školu, kam jejich dítě bude chodit. Některé školy nabízí aktivity v různých oblastech, např.: tělovýchova, výtvarné činnosti, pracovní činnosti, estetická výchova, cizí jazyky, aj. Motivací je pak pro žáky návštěva zajímavých seminářů, objektů, soutěže, výstavy, aj. Rodiče tohle aktivní zapojení školy samozřejmě těší, protože ví, že jejich dítě je v bezpečí a je o něj profesionálně postaráno.

Jiná nabídka činností pro žáky nese název Příležitostné volnočasové aktivity (Bendl, 2015). Jak z názvu tušíme, jedná se o aktivity, které jsou tu pro žáky nepravidelně. Jedná se například o besídky, akademie, výstavy, výlety, veřejná představení, vystoupení

souboru, odborné exkurze, plesy, aj. Tyto aktivity by měly vytvářet dobré vztahy mezi pedagogy, žáky a rodiči. Když se učitel zajímá o žáka a o jeho činnost po škole, měl by se i on podělit s žáky o svých zájmech. Některé dítě tato informace může motivovat k tomu, aby se o ni také začal zajímat. Škola by měla své žáky povzbudit a ukázat jim možnosti. Má mít roli koordinátora volnočasových aktivit, kde se žáci dozví o nabídkách různých aktivit a měli by tak mít možnost si vybrat podle své libosti a potřeby. Učitel může tuto nabídku poskytnout rodičům na třídních schůzkách (Pávková, 2008).

3.2 Volnočasové aktivity mimo školu

Mezi nejznámější volnočasové zástupce patří základní umělecké školy. Název instituce nás může mýlit tím, jak si mnoho lidí myslí, že tohle vzdělávání je pouze pro žáky základních škol. Že je v názvu škola umělecká, rází dojem, že z žáků, po vykonání několika roční činnosti, bude umělec. Do základní umělecké školy mohou chodit jak předškoláci, školáci, studenti středních škol, ale také i dospělí. Pokud žák projde výběrovým řízením, je přijat a svůj talent nebo zálibu zde může rozvíjet. Základní umělecké školy nabízí mnoho druhů činností, které by žák mohl vykonávat. Jedná se složky hudební, výtvarné, taneční a literárně-dramatické. Absolvování základní umělecké školy může dítěti otevřít dveře k poznání v oblasti, ve které ani netušil, že má předpoklady a vlohy. Učitelé se snaží rozvíjet zájem, talent a šikovnost žáků.

Vedle základních uměleckých škol stojí tzv. DDM neboli Dům dětí a mládeže (Bendl, 2015). Nabízí větší škálu kroužků z různého odvětví, za které se taktéž platí, stejně jako u ZUŠ. Někomu se však může znát, že DDM je vlastně to stejné jako ZUŠ. Pedagogové na ZUŠ jsou však k této teorii neoblomní a svou čest si hájí tím, že právě oni mají vystudovanou uměleckou školu, popřípadě vysokou uměleckou školu a hlavně učí podle Rámcového vzdělávacího plánu. Ten DDM nemá.

Další forma mimo školního vzdělávání může být pravidelná návštěva výuky cizího jazyka. Dnešní tzv. jazykové školy se zaměřují na to, aby žáci, kteří mají problémy s jazykem nebo naopak nestačí jim základní hodinová dotace ve škole, se věnovali jazyku i ve svém volném čase.

Žáci, většinou na vesnicích, rádi navštěvují různé dobrovolné aktivity, jako je hasičský spolek, rybářský spolek, kuchařský, zahrádkářský spolek. Platí se zde členství jednou za rok a děti se tam setkávají se svými kamarády a známými.

3.3 Školská výchovná zařízení

Školská výchovná zařízení jsou přímo u školy nebo v prostorách školy, aby žáci nemuseli docházet daleko. Ty nejznámější jsou (Vyhláška č. 74/2005):

Školní družina – má základní funkci výchovnou, relaxační a bezpečnostní. Rodiče bývají většinou po vyučování svých dětí ještě v práci a je nechávají v družině, aby si ještě pohrály se svými kamarády a až skončí v práci, vyzvednou si je. Mají tak jistotu, že jejich dítě se někde netoulá a nemusí se o něj bát, protože je pod pedagogickým dohledem.

Školní klub – se zabývá složkou podobnou, jako školní družina. Jen vede žáky konkrétní cestou a učitel si musí stejně jako do vyučovací hodiny vytvořit přípravu, aby věděl, co bude s dětmi dělat. Záleží, na jakou činnost je klub zaměřen. Může se jednat o čtenářský klub, kde děti společně čtou a rozebírají knihu spolu s učitelem. Dále pěvecký klub, kde se děti učí nové písně a společně je zpívají. Tělovýchovný klub, kde žáci cvičí a hýbou se, hrají různé pohybové hry. Nebo je vše zaměřeno jen na jeden druh sportu, například fotbal, florbal, basketbal, aj.

4 ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL

Zdraví jako takové chápeme jako potřebnou funkčnost všech orgánů a smyslů k ustálenému bytí. Pokud nejsme zdraví, máme nějaký problém, nejsme v kondici fyzické i psychické. To narušuje náš každodenní režim a jsme nemocí omezováni. To poznáme snad u obyčejné chřipky nebo angíny. Pokud nás postihne, nejsme schopni vykonávat veškeré dovednosti, které jsou pro nás samozřejmostí (Křivohlavý, 2009).

Zdravý životní styl můžeme chápat jako způsob, kterým žijeme každý den. To je ale velice obecná definice. Jedna z mnoha definic přihlíží na zdravý životní styl takto: *„Pojem životní styl označujeme komplex psaných a nepsaných norem a identifikačních vzorců, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování. Jeho podoba je ovlivněna životním cyklem, společnými rolemi, tradicemi apod. Výrazný životní styl může přejít v subkulturu.“* (Jandourek, 2001, s. 243)

Internet, televize a různá média nás dnes a denně obklopují celou řadou nápadů a návodů k tomu, abychom vypadali skvěle a abychom se hlavně cítili skvěle. Způsob života bychom měli změnit. Začít hledat chybu sami v sobě. Ubrat tučné a sladké jídlo, více se hýbat a pravidelně jíst, pít a dostatečně spát. U lidí, které k tomuto obrazu životního stylu nikdy nebyli vedeni, bude asi problém jej zavést do svého života. Někomu se to však podaří a někomu bohužel ne. Pokud bychom však tento způsob života vštěpovali našim dětem od malička, mohly by se to naučit jednodušeji a neměly by v dospělosti problém s upravováním svého životního stylu. *„Vzhledem k zásadnímu významu životního stylu pro zdraví je proto nutné, aby poskytování odpovídajících znalostí, rozvíjení dovedností a návyků a formování postojů bylo součástí výchovy, aby bylo spojováno s výchovou k odpovědnosti za vlastní zdraví.“* (Čeledová, Čevela, 2010, s. 54)

Podobně uvádí o způsobu života ve své publikaci Machová a Kubátová (2009), kterému by se mělo dítě naučit už od raného dětství. Jakým životním stylem žijeme, velmi ovlivňuje naše zdraví. Je tedy důležité, aby dítě pomocí návyků, dovedností a povědomí o zdravém životním stylu, od raného věku, v rodině i ve škole, dokázalo spojovat odpovědnost za své zdraví.

4.1 Faktory ovlivňující životní styl

Tak jako většina vědních oborů, i zdravý životní styl má své faktory, které jej ovlivňují. Podle Wasserbauera (2001) se dělí na 2 základní skupiny.

- vnější: rodina, prostředí, společnost,
- vnitřní: schopnosti a vlastnosti, ideály, hodnoty, cíle, zájmy.

4.1.1 Zdravá výživa

Jak uvádí ve své publikaci Čeledová, Čevela (2010) zdravá výživa je základním předpokladem pro zdraví. Měla by být pestrá a v dostatečném množství. Sociální poměry mohou vyváženost stravy zásadně omezit. Lidé, kteří mají dostatek příjmu, si mohou dovolit kupovat dražší a hodnotnější potraviny častěji, než lidé, kteří tuhle možnost nemají z hlediska nedostatku finančních prostředků.

Velkým trhákem dnešní doby je taktéž široká nabídka „fast foodu“, které nahrazují hlavně nedostatek času, který lidé nemají k vaření. Jsou také ale dostupnější pro děti, které také častěji navštěvují tato rychlá občerstvení. Lákají je dokonce hračkami, které dostanou k nákupu. Pro dospělé je potom velmi složité vysvětlit dětem, že tento způsob stravy není zcela zdravý. Bohužel máme mezi sebou rodiče, kteří tyto řetězce nezdravého jídla podporují a sami berou své děti k „vydatnému“ obědu nebo večeři do „fast foodů“. Pokud si ale dítě na tento způsob stravy zvykne, je pak obtížné si odvyknout a přejít na zdravější variantu stravování.

Než dítě nastoupí do mateřské školy, o jeho stravu se starají především rodiče. Vědí tedy, co dítě snědlo, vypilo a v jakém množství. Poté děti přecházejí do mateřské školy a jejich strava se dělí na jídlo, které jim bylo poskytnuto od kuchařek a jídlo, které je připraveno doma. Rodina tedy dítěti dává ty nejzákladnější návyky stravování.

Velký vliv však na nás a děti mají hlavně média. Hrozbou pro děti mohou být sladkosti, které jsou předváděny v televizní reklamě společně se šťastnou a milovanou rodinou, kterou stmeluje hlavně kousek sladkého. Měli bychom si dávat pozor, protože reklama je dnes velmi dobře zpracovaná po stránce psychologické a dítě ji vidí jako zcela reálnou situaci.

4.1.1.1 Zásady zdravé výživy

Na optimální a efektivní stravu v našem jídelníčku navazují i jiné faktory, které bychom měli dodržovat, abychom docílili zdravé životní kondice. Je však důležité, abychom dětem dokázali předat opravdu všechny primárně vyvážené živiny. Ne však každé dítě nebo i dospělý jedinec ví, co vše obsahuje taková pestrá zdravá strava. Čeledová, Čevela ve své publikaci uvádí: „Doporučené složení stravy představuje pyramida zdravé výživy. Základ pyramidy tvoří přílohy, jako je rýže, obiloviny, těstoviny, celozrnné pečivo s vyšším obsahem vlákniny, luštěniny a ořechy. To jsou potraviny, které představují základ zdravé výživy. Potraviny umístěné na vrcholu pyramidy bychom měli konzumovat jen ve velmi malém množství. Ve druhém patře pyramidy je ovoce a zelenina. Ve třetím patře jsou živočišné potraviny jak mléčné, tak masové. Vrchol pyramidy tvoří tuky a sladkosti, kterým bychom se měli spíše vyhýbat.“ (2010, s. 55)

Podobný náhled na tuto tematiku má i Matějová, Březková (2009), které ve své publikaci také uvádí nutriční pyramidu. Ovoce a zeleninu, která se nachází v prvním patře pyramidy, by děti mladšího školního věku mohly jíst kdykoliv. Naopak masa a uzeniny máme dnes nadbytek, proto bychom si měli dávat pozor na množství při konzumaci. Raději bychom měli jíst ryby, luštěniny, vejce a obiloviny. Na vrcholu pyramidy se nachází tuky, cukry a sůl. Tomu je třeba se vyvarovat nejvíce. Místo čokolády, zmrzliny nebo smažených hranolků je lepší vzít si sušené ovoce, oříšky nebo si nakrájet zeleninu.

Zásady zdravé stravy taky popisují Čeledová a Čevela (2010, s. 55 - 56).

- častý pobyt na čerstvém vzduchu,
- preferovat bílkoviny a vitamíny před sacharidy,
- jídlo si v průběhu dne vhodně rozdělit,
- dostatek pohybu,
- střídmost v jídlu,
- nekouřit a nepít větší množství alkoholu,
- jíst v klidu a příjemném prostředí.

Pro mnohé děti je velký problém dodržovat tyto zásady. Některé děti většinu svého volného času tráví u televize, počítače, tabletu či play stationu a nemají dostatek pohybu na čerstvém vzduchu.

Zdravou stravu děti najdou i ve školních jídelnách, ale bohužel v prostorách škol můžeme nalézt také i automaty s potravinami, které nejsou úplně zdravé. Možná větší problém jsou sladké vody, které najdeme taktéž v automatech.

4.1.2 Tělesný pohyb

Pohyb je pro nás přirozenou činností pohybového aparátu. S touto dispozicí jsme se narodili a proto je potřeba jej i plnohodnotně využívat. *„Pohybový aparát člověka je rozsáhlý funkční celek složený ze tří podsystémů: nosného, výkonného a řídicího. Tělesná zdatnost je dána složkami vytrvalostními, svalovou silou, pohyblivostí kloubů a koordinací pohybu. Nejdůležitější pro zdraví je složka vytrvalostní.“* (Čeledová, Čevela, 2010, s. 62)

Děti v dnešní době mají méně pohybu a tento deficit více ovlivňuje jejich zdraví. Je tedy potřeba zamezit špatným návykům a dát dítěti prostor k pohybu. Zaplnit volný čas aktivitami, které budou jejich zdraví podporovat. Tím, že dítě bude sportovat a zvýší tak výkon srdce a oběhové soustavy, okysličuje mozek více než při sledování televize.

„Aerobní cvičení:

- *zlepšuje přísun kyslíku do buněk,*
- *jako zdroj energie využívá zásobní glykogen v játrech a kosterních svalech.“* (Čeledová, Čevela, 2010, s. 63)

Pokud se dítě špatně stravuje a k tomu se ještě nehýbe, vede své zdraví ke skutečně špatnému životnímu režimu. Svě tělo by měli zatěžovat tak, aby neomezovali činnost svalů, ale aby naopak podporovali své zdraví. Být aktivní chce být dnes každý z nás, ale děláme pro to opravdu všechno potřebné? Když se máme dostat do práce, sedneme do auta nebo do městské hromadné dopravy a přijedeme téměř před dveře určeného místa. Pokud máme jít do patra vyšší budovy, využijeme raději výtah. Místo pracování na poli raději navštívíme supermarket, kde si všechny potraviny můžeme koupit.

Jako děti jsme často po škole běhávali venku s kamarády a hráli různé hry. Být doma zavřený byl pro nás spíše trest. Dnešní děti to mají jinak. Může za to doba, ve které žijí nebo jejich rodiče?

4.1.3 Stres

Stres, pojem současné doby, který zaznívá častěji téměř u každého z nás. Se stresem se nesetkáváme pouze v dnešní době, ale je tu už odjakživa. Stres je spojen s těžkými situacemi, tudíž je vnímán především negativně.

Podle Křivohlavého (2009) se Ivan Petrovič Pavlov zabýval studiem fyziologických změn v organismu zvířat, především psů, kteří byli vystavováni těžké konfliktní situaci. Také Walter Cannon se zabýval fyziologickými změnami v organismu lidí. Na něj navázal Hans Selye, který je považován za zakladatele tzv. *kortikoidního pojetí stresu*, tj. studia zvýšené funkce nadledvinek ve stresových situacích. Lazarus se soustředil na to, co se děje v psychice člověka, který se dostává do těžké životní situace.

Definice stresu podle Křivohlavého: „*S ohledem na člověka, který se nachází v tlaku stresorů, byl stres definován zprvu jako negativní emocionální zážitek, který je doprovázen určitým souborem biochemických, fyziologických, kognitivních a behaviorálních změn, jež jsou zaměřeny na změnu situace, která člověka ohrožuje, nebo na přizpůsobení se tomu, co nelze změnit. Termín „napětí“ se dnes často používá k vyjádření emocionálního stavu člověka v situaci ohrožení (zahrnuje to však i tomu příslušný soubor fyziologických průvodních jevů).*“ (2009, s. 170)

Náročná životní situace, které nejdou zvládat s chladnou hlavou, nám mohou způsobit rány na těle, ale i na duši. Vlivem opakovaného stresu může ochabovat naše zdraví. Pokud jsme opakovaně ve stresu, můžeme být i častěji nemocní, protože náš imunitní systém se při stresu nedokáže plnohodnotně bránit nežádoucím vlivům. Jako odraz stresu lze brát úzkost, strach, depresi, starosti nebo utrpení. Na téma stres a imunitní systém, se zabývá mnoho výzkumů i dnes a stále jsou výsledky nejasné. Lidský organismus dokáže zvládnout krátkodobý stres, pokud je však stres dlouhodobějšího charakteru, může vyvolat oslabení imunitního systému (Strejčková, 2007).

4.1.3.1 Stres ve školním prostředí

Stres spojen se školním prostředím, bychom mohli přejmenovat na strach. „*Strach působí na člověka negativně, vyvolává neklid, úzkost, nedůvěru, kazí radost ze života, bere chuť k práci a mívá i jiné, často morální důsledky.*“ (Bartko, 1980, s. 75)

Pokud někdo z nás má špatné vzpomínky na školu a vše spojené s ní, má negativní pohled na téměř celé své mládí. Slovo škola v každém z nás evokuje jinou myšlenku, událost a pocit. Někdo mohl zažít šikanu, jiný zase nežádoucí respekt od spolužáků nebo posměchy ze strany starších studentů. Příčin může být celá řada a s těmito nepříjemnými situacemi jsou spojené i naše stresory. Pokud si dítě více uvědomuje svou osobnost, je více vystavováno vlivům okolí. Záleží mu na názoru svých spolužáků, jak „zapadne“ do třídního kolektivu, zda zvládne všechny požadavky učitele a zda mu bude dostatečně rozumět. Situace, která nastane v prostředí třídy nebo školy, je odlišná domácí situaci. Zátěžová situace je námi vnímána jako nepříjemná a těžce zvladatelná (Vágnerová, 2012). Touto tematikou se také zabýval Mareš (2001). Nejčastěji se stresová situace objevuje ve škole nebo se školou úzce souvisí a může na žáka působit krátkodobě či dlouhodobě.

4.1.3.2 Stres v mimoškolním prostředí

Když dítě nejde do školy kvůli návštěvě doktora nebo nemoci, je šťastné. Co je příčinou této euforie? Když zazvoní zvonek po poslední hodině, oddychne si a s radostí letí do školní jídelny, protože ví, že po obědě už ho nečeká vyučování, ale má volný čas na své koníčky. Otázka, jaké záliby to jsou, se budeme věnovat v jiné kapitole. Každý z nás potřebuje mít svůj čas sám pro sebe. Tělo by si mělo po náročné práci odpočinout, nabrat sílu a energii. Například spánek je pro nás velmi důležitý a pokud není kvalitní, naše tělo se dostává do stavu, kdy nejsme schopni kvalitního výkonu a můžeme být podrážděni. Stres nám může vyvolat nespavost, ale i nespavost může předejít ve stres (Čeledová, Čevela, 2010). Nejde ani tak o tělo, jako spíše o ducha. Při psychickém nátlaku ve škole, se dítě nedokáže patřičně uvolnit. Brání tomu aspekty jako je například domácí prostředí, klima třídy, strach z neúspěchu, aj. Po škole, kdy je dítě bez nátlaku druhé osoby a má

větší volnost a možnosti se rozvíjet svým způsobem, se cítí uvolněně, svobodně a bez stresu.

Pokud na dítě působí stres, vytváří se buď reakce obranná nebo zvládací. Obrannou reakcí se myslí taková situace, která je řešena instinktivně. Nedá se námi ovlivňovat. Zvládací reakci si můžeme promyslet a řešit (Čáp, Mareš, 2007).

4.1.4 Rodina a duševní zdraví

Rodina je pro dítě centrem, kde se vytváří vztahy, společenství a je to zároveň základ pro duševní vývoj jedince. Rodina je pro dítě vzorem, podle ní si vytváří obraz vztahů k lidem, názorů, chování a návyků. Zde se vytváří tzv. základ dětské osobnosti. O rodičovském modelu hovoří také Vágnerová (2012) ve své publikaci. Jako vzor máme matku, která se doma by se měla o dítě starat a být mu k dispozici každou minutu. Měl by dítě ochraňovat, dávat mu lásku a péči. Otec je vedle matky spíše autorita. Oba by měli dítěti předat mravní normy společnosti. Dnes však tento rodičovský vzor v některých domácnostech ani nevidíme. Oba rodiče jsou hodně zaměstnaní. Otec bývá v práci do večerních hodin a matka po práci obstarává veškeré povinnosti, které jí berou čas., který může trávit se svými dětmi (Bartko, 1976).

4.1.5 Psychohygienu

Pro naše zdraví je potřeba dbát nejen o tělo, ale i o duši. Nejedná se pouze o hygienu tělesnou, ale duševní. V některé publikaci se můžeme dočíst o mentální hygieně. Duševní hygienou se myslí boj proti výskytu duševních nemocí. Znakem narušené psychiky může být u dítěte pláč, nechutenství, zvracení, dumláním prstů, poruchy usínání, lekavost, pomočování, kokaťavost, noční děs, dětská neposlušnost a strach (Bartko, 1980).

Vyvarovat se určitému druhu těchto onemocnění lze několika způsoby. Jde o proces, kde převládá sebevýchova jedince a to v oblasti sebepoznávání, koncentrace pozornosti, autorelaxace, aktivní zvládnání situací, aj. U části relaxace jde o uvolnění psychického napětí, kde pomáhají cviky pro uvolňování svalů, dechová cvičení, soustředění pozornosti na různé fyziologické pochody v těle a výcvik sebeovládání (Křivohlavý, 2009).

Pro jiný tip relaxace se dnes čím dál více objevuje způsob, který přináší muzikoterapie. Žáci nejen relaxují, ale získávají cenné poznatky, které jim nadále pomáhají ve zkvalitnění života. Jedinci, kteří například trpí určitými poruchami učení, mohou mít díky kvalitnímu terapeutovi lepší výsledky ve škole. Sluchová percepce je totiž velmi důležitá obzvláště u lidí se specifickými poruchami učení, jako je například dyslexie, dysgrafie a dysortografie (Beníčková, 2011).

5 VÝVOJ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Dítě, které se hlásí na jakýkoliv obor v základní umělecké škole, se rozvrhuje do ročníku podle toho, kdy se narodilo. Pokud dovršilo 7. roku věku, započíná 1. ročník I. stupně. Zda ještě nedosahuje tohoto věku, spadá do nultého ročníku přípravného studia. Jedná se o to, že dítě v 7 letech už většinou navštěvuje základní školu a počítá se s tím, že by mělo být ve 2. třídě, tudíž by mělo mít základy psaní a čtení.

V tomto věku by mělo dítě dosáhnout určité zralosti, protože dochází k příslušným vývojovým změnám. Školní zralost je nutná k zvládnutí zátěže, se kterou se tito žáci setkávají při přechodu z předškolního vzdělávání (Vágnerová, 2012).

Čačka (2000) definuje školní zralost jako vývoj duševní, sociální a tělesný, který navazuje na současné nároky ve škole. Přinosilová (2004) ve své publikaci uvádí, že zralost je součástí nervového systému, tudíž se obrací na biologickou stránku jedince. Přidává ještě složku rozumovou, citovou a sociální.

J. Langmaier a D. Krejčířová (1998) shrnují současné definice a pokládají školní zralost za nejvyšší stupeň dovršení vývoje předešlého dětství, disponuje dostatečnými fyzickými i psychickými potřebami dítěte.

Emoční připravenost by se měla u dítěte rozvíjet v předškolním vzdělávání při hrách. Během mladšího školního věku by se mělo stát aktivním odpočinkem dítěte. Žák by měl umět kontrolovat své citové projevy, měl by umět prohrávat a měl by se umět zhodnotit (Čačka, 2000).

5.1 Psychomotorický vývoj

Podle Vágnerové (2012) se klasifikuje období školního věku dětí na tři fáze:

1. Raný školní věk.
2. Střední školní věk.
3. Starší školní věk.

Raný školní věk se datuje přibližně od 6. roku, kdy dítě nastupuje do školy a prožívá velké změny při přechodu z mateřského světa do světa povinností a ukázněnosti. Toto

období trvá do 8 až 9 let. Důležitým mezníkem je zde učení jako takové a sociální učení. Někdy je považováno za období píle a snaživosti (Vágnerová, 2012). Jiným pojetím tohoto období je věk střízlivého realizmu, což uvádí Krejčířová a Langmaier (1998).

Podle Bartka máme několik faktorů, které ovlivňují duševní vývoj dítěte. Jako nejzákladnější shledávám dědičnost, protože každý člověk si nese s sebou něco, co měli jeho předci. Jedná se o charakteristické rysy, které dostaneme alespoň s jednou buňkou našich rodičů. Můžeme dědit výšku naší postavy, barvu vlasů, očí, pleti, zakulacení hlavy, aj. Dále také duševní choroby, jako je například slabomyslnost a také některé typy nervových chorob. Můžeme také zdědit inteligenci a talent. U každého člověka je však dědičná stránka jinak silná a individuální. Dalším faktorem je povaha dítěte. Pokud vedle sebe postavíme deset dětí, každé z nich se bude lišit svou povahou. I když povaha se také může dědit, přizpůsobuje se různým životním situacím, jako je rodina, přátelé nebo práce. Prostředí je dalším faktorem, na které člověk reaguje. Působí na něj živá a neživá příroda, lidí kolem něj a jejich jednání. Stejně prostředí v každém z nás může vyvolat jinou reakci. *„Například nepříznivé domácí prostředí může u jednoho dítěte vyvolat neurotickou odpověď, u druhého změnu povahu, u třetího poruchu chování, u čtvrtého může vést k delikvenci a u dalšího nevede k žádné poruše.“* (1976, s. 19)

5.2 Motorický vývoj

Růst stavby těla by měl být plynulý, rovnoměrný a dostává se protažení postavy, končetin, zplošťuje se trup a hlava se opticky zmenšuje k porovnání k tělu. V období, kdy žák přichází do prvního ročníku ZŠ je viditelné, že se mu zlepšuje jemná i hrubá motorika. Pohyby, které vykonává, se stávají důkladnějšími a preciznějšími. Žák více vnímá své tělo i v prostoru a je to důležité i pro jeho orientaci. Na lepší úrovni je i senzomotorická koordinace (oko – ruka) i motorická koordinace těla jako celku (Čačka, 2000).

Žáci v prvním ročníku začínají psát a před tímto úkolem je důležité, aby byla ruka pořádně procvičená, uvolněná a připravená k precizní práci. Přinosilová (2004) uvádí, že se jedná především o grafomotorický rozvoj, kdy nejprve procvičujeme ramenní kloub, loket, zápěstí a poté se dostáváme ke špetkovému úchopu. Tato cvičení nesou svá ovoce i v oblasti hry na hudební nástroj. Například při hře na klavír žáci musí nejprve zcela

uvolnit zápěstí a udělat tzv. střechu nad klaviaturou. Nebo při hře na housle je důležitá precizní motorika prstů, protože sebemenší chybný úchyt struny směřuje k falešným tónům.

5.3 Smyslové vnímání

V rámci smyslového vnímání je v raném období důležitý zrak a sluch, který se v jedinci formuluje ještě mezi 5. až 7. rokem. Žák začíná vnímat i drobné detaily, které před tím nerozpoznal. Důležitou částí vnímání je hlavně to, že cílevědomě poslouchá někoho, na koho se zaměřuje. Což je hlavní krok k tomu, aby žák dával ve škole pozor a nezajímali ho jiné věci a události, které se dějí okolo něj, ale musí se soustředit na učitele. Sekvenční percepce má za úkol postupně spojovat navazující jevy, jako je obraz a slyšené slovo (Piaget, Inhelderová, 2001).

Jiné zrakové vnímání se nazývá konstantnost vnímání, kdy dítě rozlišuje tvary bez ohledu na polohu (Vágnerová, 2012).

Toto vnímání je důležité i u dětí, které brzy navštěvují hudební obor v základní umělecké škole. Brzy se myslí ve věku od 5 do 6,9 let, kdy jsou přiřazovány do přípravného studia. Tam se na příslušné hraní spíše připravují a příprava je v tomto období delší. Po 7. roku dítěte je počítáno s tím, že motorika i sluchové vnímání je v rámci růstu vyvinutější. Učitel může začít s dítětem více pracovat.

5.4 Myšlení a řešení problémů

Pokud žáci řeší určitý problém, vždy vycházejí z toho, co již zažili. Dítě dokáže řešit problém, ale je vázán na realitu a představuje si vzpomínky, které by mu mohly pomoci. Dítě také vnímá to, že lidé jsou různí a mají i různé názory a stejně tak skutečnost může mít mnoho podob (Čačka, 2000).

Vývojová úroveň žáků na počátku školní docházky se ukazuje i tak, že žáci jsou schopni klasifikovat. Dívají se na funkci a znaky, které opravdu nepřehlédnou. Jsou schopni roztřídit objekty podle určitých dvou kritérií (Vágnerová, 2012).

Na prvním stupni základní školy (dále již ZŠ), konkrétně v první třídě, jde především o učení senzomotorické a ve druhé třídě už převládá pamětné učení (Čáp, Mareš, 2001).

Žáci základní školy v počátcích vzdělávání nejsou schopni sebehodnocení. Mezi svými spolužáky si připadají stejně rovni. Nedovedou se sami ocenit, ani vyhodnotit jak je úkol těžký (Čačka, 2000). Proto si žáci v počátcích studia na základní umělecké škole nemohou sami vybírat repertoár, který mi chtěli hrát nebo styl malby, který mi si chtěli vytvořit ve výtvarném oboru. Učitel by měl znát možnosti svého žáka a vědět, jakou cestou se vydat, aby žák došel úspěšně do cíle.

5.5 Paměť a pozornost

Paměť je vzdělávání v jakémkoli stupni důležitá. Zprvu je spíše mechanická. Žáci se musí naučit se svou pamětí pracovat. Každému totiž vyhovuje jiný postup při zapamatování si informací. Někdo potřebuje vizuální stránku, někdo sluchovou a jiný zapsanou svojí vlastní rukou. Důležité je však i daným věcem porozumět, aby se snáz pamatovaly.

Kapacita paměti se s věkem dítěte zvětšuje. Například dítě, které má 6 let si zvládne zapamatovat větu složenou ze šesti slov a dítě, které má téměř 11 let, může opakovat větu o osmi slovech. Od 6. roku dítěte se zvětšuje kapacita paměti a informace v mozku se zpracovávají rychleji. Žáci mladšího školního věku si musí informace zapamatovat v rámci opakování (Piaget, Inhelderová, 2001).

5.5.1 Hudební paměť

Paměť jako taková, je obecnou vlastností nervové soustavy. Máme několik druhů pamětí. Setkáme se například s krátkodobou, operativní a dlouhodobou. Co se týče hudby, v literatuře se vyskytují pojmy jako je paměť mechanická, která nám zachovává v paměti krátké hudební části skladby a logická paměť, která je efektivnější a trvalejší. K hudební paměti jsou důležité složky sluchové, zrakové a motorické.

Dříve se hudba přenášela z generace na generaci. Lidové písně, které si zpívali naši předci, se k nám dochovaly před jejich následovníky. Písně si ale posluchač musel velmi

dobře zapamatovat, aby jej mohl dál správně šířit. Někdy se stává, že lidová píseň má jeden text, ale několik nápěvů. Nebo naopak jeden nápěv a mnoho verzí textu. Hráč na nástroj by měl ovládat všechny tři druhy pamětí. Mechanická paměť se učí hlavně technikou hry a dále navazuje paměť zraková a sluchová (Sedlák, 1990).

5.6 Emoční a sociální vývoj

Emoční a sociální vývoj je pro studenty základních uměleckých škol velmi důležitým aspektem. Své emoce mohou promítnout v hudbě, v malbě a v tanci nebo při dramatizaci díla. Emoce jsou úzce spojeny se sociálním zájmem, který pramení hlavně v rodině a jejím zázemí. V momentě, kdy žák nastoupí do školního zařízení, se začíná sociálně rozvíjet mezi svými vrstevníky (Řezáč, 1998).

Jak žákovi sdělit, aby dokázal své emoce vtáhnout do svého díla, je velmi těžké. Ze začátku školní docházky je pro žáky náročné hodnotit sám sebe, protože se spíše zabývá lidmi kolem něj a ne sám sebou. Žáci ještě ani neumí ovládat svou náladu, protože se stále obrací na to, co se děje kolem něj. Jedná se o tzv. neschopnost introspekce (Čačka, 2000).

Postupem času a dozrávání osobnosti dítěte, se dostává na řadu i schopnost seberegulace. Dítě mezi svými vrstevníky začíná ovládat své emoce, pocity a potřeby. Ví, co očekává jeho okolí a dokáže ovládnout, a i změnit svoje pocity. S tím ale souvisí i to, že dokáže regulovat své chování. Poznává, kdy dělá to, co se nesmí. Podle Piagetovy teorie dítě po 7. roce dokáže rozlišit, co je správné a co ne (Piaget, Inhelderová, 2001).

Změna nastává i v sociálních vztazích mezi spolužáky. Dítě, které přestupuje z předškolního vzdělávání do první třídy, si kamarády vybírá spíše podle toho, zda někoho zná např. z ulice, kde bydlí, z mateřské školky, z kroužků, který společně navštěvují nebo se znají jejich rodiče. Každopádně ví, že ho už někdy viděl a tak k němu má i sociálně blíže. Žáci mladšího školního věku vytvářejí určitou skupinu vrstevníků. Poznávají svoje zájmy, koníčky a charakter. Proto později, například ve druhé třídě, si žáci tvoří skupinky po třech až pěti dětech (Čačka, 2000). V tomto věku jsou žáci většinou pozitivně naladěni a své emoci dokážou popsat. Postupně zjišťují, že emoce jsou ovladatelné a mohou s nimi regulovat dle svých potřeb. Vývoj těchto emočních schopností se nadále vyvíjí v následujících obdobích věku dítěte (Vágnerová, 2012).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODIKA PRÁCE

Zvolená výzkumná strategie byla kvantitativní. Pro sběr dat byl použit vlastní dotazník. „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ (Chráška, 2016, s. 158).

Vzhledem k cílům diplomové práce (viz kap. 1) byly na základě studia literatury (Chráška, 2016; Skutil, 2011; Chráška, Kočvarová, 2015) formulovány následující hypotézy.

H₁ Dívky navštěvují ZUŠ během 1. stupně ZŠ delší dobu než chlapci.

H₂ Dívky věnují (ze svého volného času) cvičení hry na hudební nástroj více času než chlapci.

Hypotéza H₁ byla formulována s ohledem na možný vliv pohlaví žáků (Chráška, 2016) na délku návštěvy ZUŠ. Dívky mají snahu vytrvat v oboru déle než chlapci. Pokud začnou navštěvovat základní uměleckou školu co nejdříve, např. od 7 roku věku, mají tendenci vytrvat alespoň do ukončení 1. cyklu. Většina oborů ukončuje 1. cyklus po 7 letech. Chlapci si většinou vyberou obor, začnou ho navštěvovat a po 1-3 letech obor opustí, protože zjistí, že chtějí dělat sport nebo jinou aktivitu.

Hypotéza H₂ byla formulována na základě vlastních zkušeností, že dívky se více aktivně připravují na hodinu nástroje, než chlapci. Dívky chtějí ukázat svému učiteli, že mají rádi hru na svůj hudební nástroj a ví, že pokud nebudou doma cvičit a připravovat se na hodinu, jejich posun bude rychlejší. A samozřejmě jde i o hodnocení přípravy na hodinu.

6.1 Použitá výzkumná metoda

Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník. Chráška uvádí: „*Dotazníkové metodě bývá velmi často oprávněně vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti (pedagogická realita) skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe (pedagogickou realitu) vidí nebo chtějí, aby byli viděni.*“ (2016, s. 158) Data byla získávána pomocí dvou ekvivalentních forem dotazníku (klasický tištěný dotazník pro mladší žáky a dotazníkového on-line formuláře

pro starší děti) - viz příloha č. 1. Sběr dat probíhal od 4. 2. 2019 do 25. 2. 2019 na ZUŠ Luhačovice. Ve spolupráci s rodiči žáků, kteří navštěvují ZUŠ Luhačovice, bylo zadáno 250 dotazníků do všech oborů, vyskytujících se v ZUŠ Luhačovice. Dotazníky byly anonymní a jejich vyplnění zcela dobrovolné. Zpracováno bylo 226 dotazníků v obou formách. Dotazník byl složen z 20 otázek, ve kterých se mohla vybrat buď jedna odpověď nebo více. Pouze jedna otázka obsahovala otevřenou otázku. Získaná data z dotazníku v tištěné podobě byla autorkou diplomové práce převedena pomocí internetové stránky na tvorbu dotazníků survio do elektronické podoby. Dotazník byl vytvořen v souladu s cíli diplomové práce a obsahoval otázky z několika výzkumných oblastí.

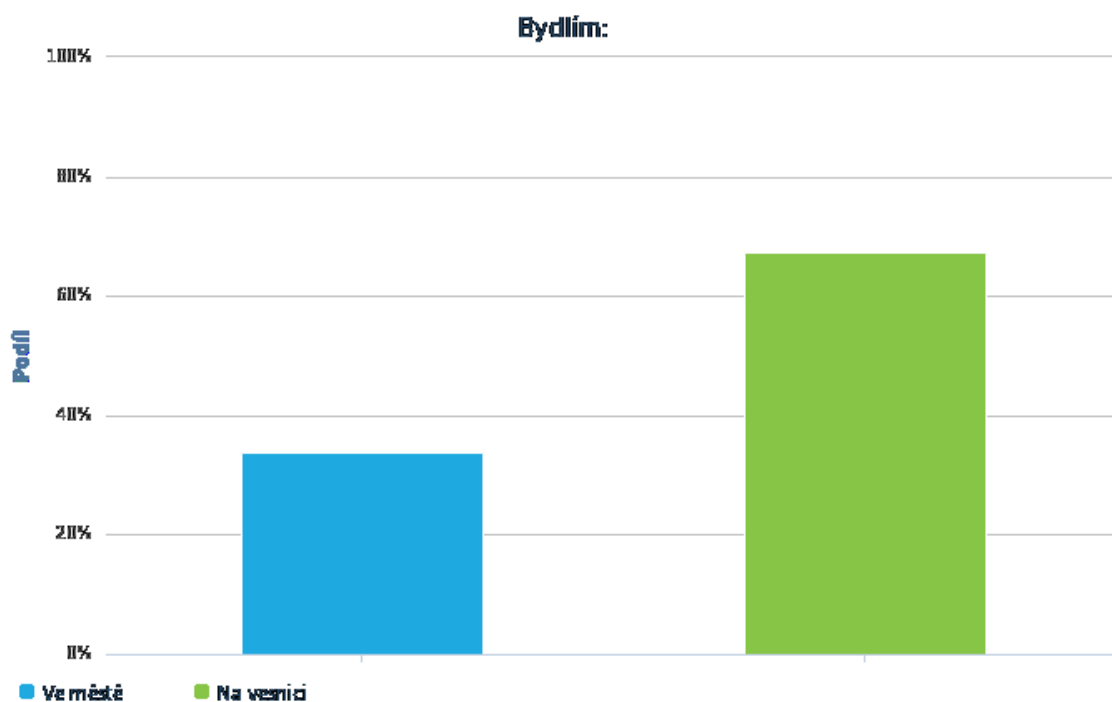
- a) Informace o volném čase dětí.
- b) Zda žáci studují na základní umělecké škole, jaký obor si vybrali a co mají rádi.
- c) Základní informace o dítěti.

6.2 Charakteristika výzkumného vzorku žáků

Výzkumný vzorek žáků byl tvořen náhodně vybranými žáky z Luhačovic a okolí (Chráska, 2016). Dotazníky byly rozdány mnou a kolegy mezi žáky, které navštěvují základní uměleckou školu v Luhačovicích. Do této školy dojíždějí i žáci z okolních vesnic jako jsou Pozlovice, Dolní Lhota, Horní Lhota, Sehradice, Slopné, Kladná-Žilín, Podhradí, Řetechov, Biskupice, Ludkovice, Provodov, Polichno a Hřivnův Újezd. Především se dotazníky rozdávaly na půdě Základní umělecké školy v Luhačovicích. Zadaných dotazníků bylo 250, z nichž se mi vrátilo 232. Šest dotazníků bylo zcela nevyplněných, tudíž nebyly započítány do celkového počtu. Výsledný počet dotazovaných žáků je tedy 226.

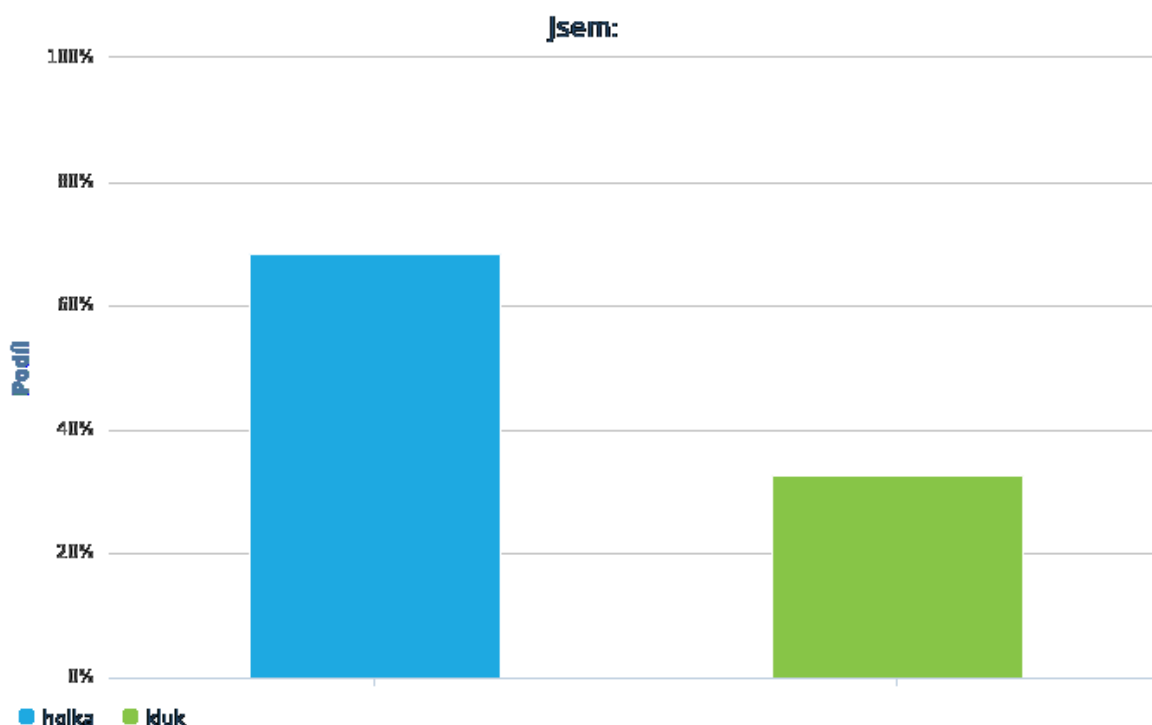
Z analýzy výzkumného vzorku je zřejmé, že většina žáků, které navštěvují Základní uměleckou školu v Luhačovicích, jsou z okolních vesnic, než z města Luhačovice. Nemusí to ale znamenat, že žáci z města netráví svůj volný čas mimo domov. Z města navštěvuje ZUŠ Luhačovice 33 % respondentů (76) a z vesnic dojíždí 67 %

(150).

Graf 1. Složení výzkumného vzorku žáků podle místa bydliště

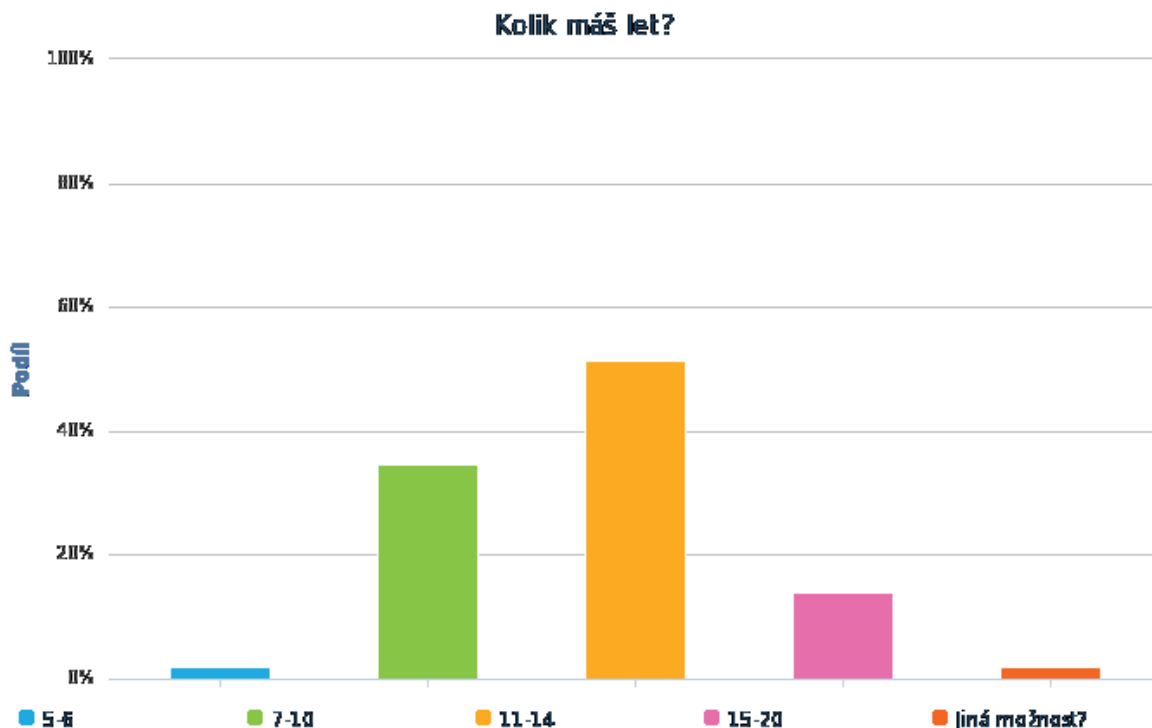
Konstatování, které se týká pohlaví respondentů, nebylo zcela překvapivé. Při procházení základních uměleckých škol většinou vidáme dívky než chlapce. Pro dívky je větší vyžití v oboru tanečním a výtvarném. Méně chlapců se hlásí na taneční obor a poté se jich následně méně hlásí na konzervatoře. Tanečnický můžeme postrádat i v divadlech. V Základní umělecké škole Luhačovice dopadly výsledky následovně.

Graf 2. Složení výzkumného vzorku žáků podle pohlaví

Z 226 dotazovaných respondentů dívek navštěvuje ZUŠ Luhačovice 69 % (156) dívek a 31% chlapců (70). Chlapci tak často nehrají na hudební nástroj nebo nechodí do výtvarného oboru, ale raději mají sport nebo jinou formu volnočasové aktivity.

Další otázkou jsme se ptali na věk respondentů. Největší část věkového rozmezí mezi 11 – 14 let navštěvuje ZUŠ Luhačovice. Tuto věkovou skupinu řadíme na 2. stupeň ZŠ. Někteří rodiče nebo žáci se na 1. stupni teprve rozmýšlejí, jaký obor by mohl být pro dítě vhodný a jaký by je mohl bavit. Než na to přijdou, děti jsou rázem v 5. třídě. Na naší Základní umělecké škole existuje obor, který je nastaven na předškoláky a žáky 1. tříd. V tomto předmětu se žáci seznámí se základní uměleckou školou jako s celkem, který nabízí několik oborů. Za rok si vyzkouší z každého oboru činnost, která by je mohla zaujmout. Učí se kreslit, vyrábět, tančit, zpívat, hrát na rytmické i melodické nástroje, scénicky připraví oblíbenou pohádku. Učitel je tak nasměruje na cestu, která by je mohla bavit a následující rok se mohou do vybraného oboru přihlásit. Zamezí se tím pouhému vyzkoušení předmětu na rok, který je přestane bavit a chtějí přejít na jiný.

Graf 3. Složení výzkumného vzorku podle věku žáku

Respondenti, kteří mají mezi 5 – 6 rokem, jsou z výsledků 4. Dle věku to jsou žáci, kteří jsou buď předškoláci nebo žáci v 1. třídě. Tyhle děti jsou na základních uměleckých školách vedeny jako žáci přípravného studia. Dále respondentů, kteří mají 7 – 10 let, je 32 %, (73) žáků z 226. Největší skupinu tvoří žáci ve věku 11 – 14 let, 50 % (113). Dotazovaných ve věku 15 – 20 je 14 %, tedy 32 žáků. Tito žáci mohou nastoupit i v tomto věku do vzdělávání na základní umělecké škole nebo to mohou být žáci, kteří nastoupili dříve a mají za sebou už několik let studia. V sekci – jiná možnost – jsou respondenti, kteří mají jiný věk, než je uvedeno v nabídce. Jde o 4 studenty, kteří mají přes 20 let a nastoupili do ZUŠ Luhačovice po 15. roku věku, tedy až přišli na střední školu.

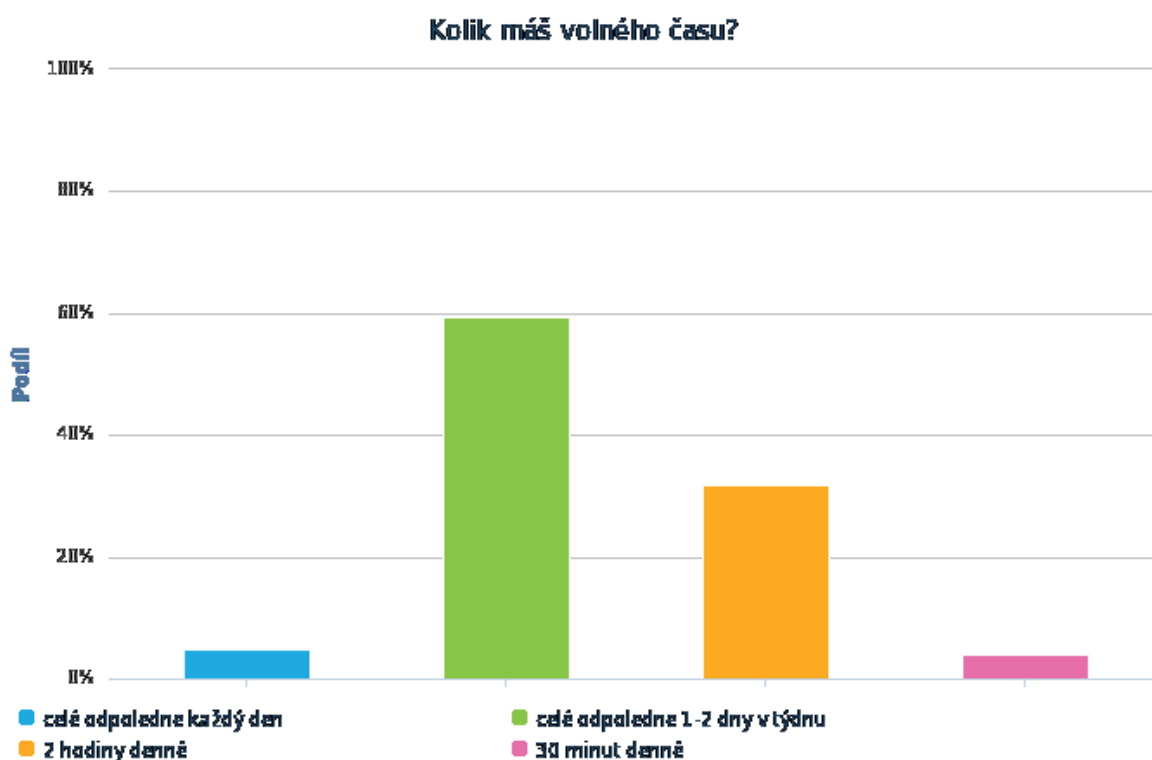
Když shrneme charakteristiku dotazovaných, jedná se především o dívky s náskokem 38 %. Dále jsou to respondenti, kteří dojíždí především z vesnice a to ze 67 %. A většina dotazovaných je ve věku 11 – 14 let a to jsou především žáci, kteří navštěvují 2. stupeň ZŠ.

7 VÝSLEDKY

V této části jsou vyhodnoceny výsledky otázek. Téměř ve všech otázkách bylo možné vybrat pouze jednu odpověď z uvedené nabídky. Až na otázky č. 6, 10, 13. Jen v otázce č. 3 bylo potřeba seřadit odpovědi podle oblíbenosti.

Začátek dotazníku byl koncipován obecnými údaji o trávení volného času dětí. Otázky 1 - 4 byly navrženy tak, abychom se dozvěděli, kolik volného času děti v dnešní době mají, jak ho využívají a s kým ho tráví.

Otázka č. 1 Kolik máš volného času?

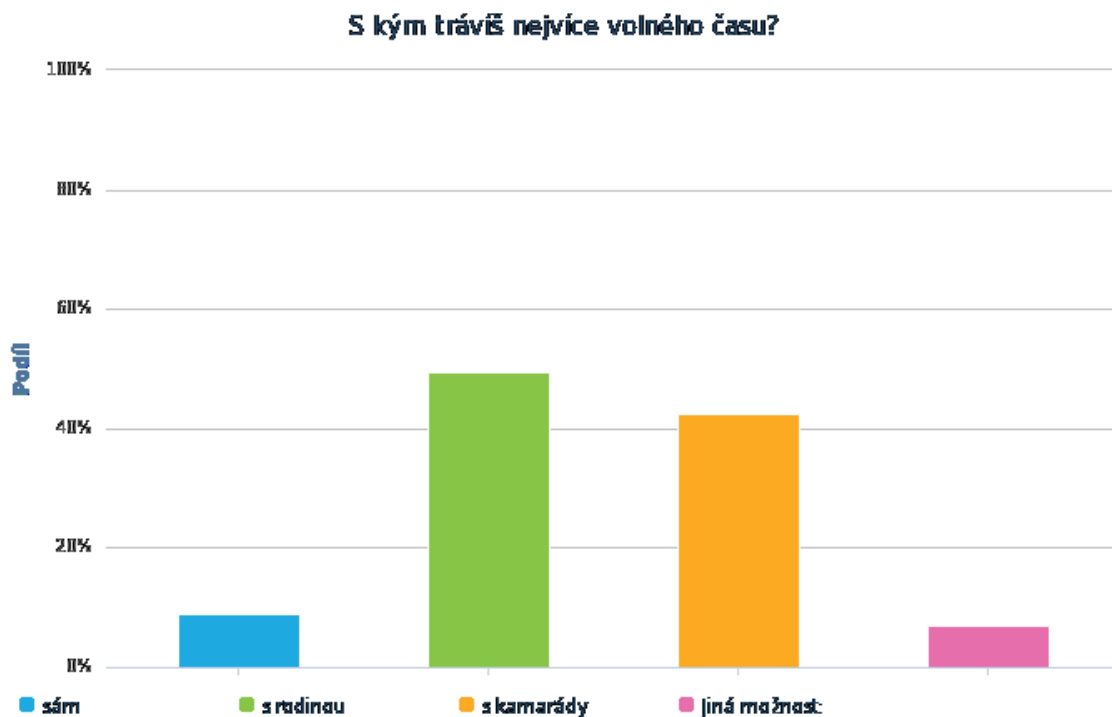

Graf 4. Složení výzkumného vzorku žáků podle časové dotace volného času

Z grafu je zřejmé, že žáci mají většinou volné odpoledne 1 – 2 krát do týdne a ostatní dny mají nějakou aktivitu nebo kroužek. Každý den má volno pouze 5 % z dotazovaných, to je 11 dětí. Celé odpoledne 1 – 2 dny v týdnu má 59 %, to je 133 dětí. Dvě hodiny denně má 32 %, tedy 73 žáků a pouhých 30 minut denně volného času mají 4 %, to je 9 dětí z dotazovaných. Některé děti bývají opravdu hodně zaneprázdňené. Láká

je spousta aktivit, což může někdy vést k tomu, že i když dítě dělá mnoho dovedností, nedělá vlastně ani jednu pořádně. Na druhou stranu, pokud je dnes tolik možností výběru, proč by dítě nemohlo vyzkoušet nabízené aktivity. V dospělosti už člověk nezvládá se učit tolika novým dovednostem.

Otázka č. 2 S kým trávíš nejvíce volného času?

Graf 5. Složení výzkumného vzorku žáků podle toho, s kým tráví volný čas

7 % - 15 % žáků z dotazovaných tráví svůj volný čas sám se sebou. Může jít o děti, které například jsou jedináčci, rodiče pracují dlouho do večera a musí se zabavit ve svém volném čase samy. Někteří si rádi hrají sami s auty nebo s panenkami a nechtějí nikoho dalšího k sobě. Zelený sloupec nám ukazuje výsledek, kde převažuje trávení volného času se svou rodinou. 48 % dětí je se svou rodinou, to je 108 respondentů. Pouze o 7 % méně, 92 dětí, tráví svůj volný čas s kamarády. 4 % dotazovaných zvolilo jinou možnost a to např: se svým psem, se svou babičkou, s počítačem, s mobilem. To, že děti tráví nejvíce svůj volný čas s rodinou je především u dětí, které jsou mladšího školního věku. Žáci, kteří navštěvují 2. stupeň ZŠ se ubírají spíše ke svým vrstevníkům než k rodičům nebo učitelům. Jejich priority se mění a postoj k dospělým také.

Otázka č. 3 Které z následujících činností děláš ve svém volném čase. Seřad' podle oblíbenosti.

Tato otázka byla pro dotazované asi nejnáročnější, protože si museli dobře přečíst nabídku a vybrat z ní ty aktivity, které dělají nejčastěji a seřadit je podle oblíbenosti. Na výběr bylo 12 aktivit a pokud se tam neobjevila aktivita, kterou vykonávají, mohli ji dopsat do 13. možnosti.

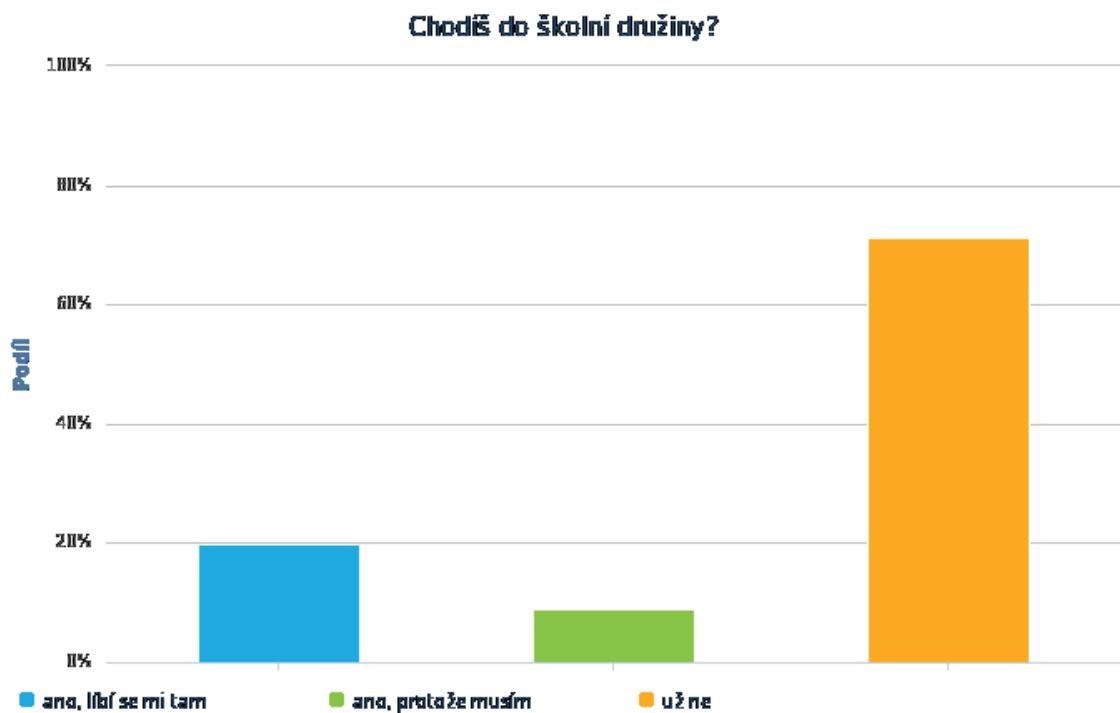
	Důležitost
chodím do nějakého kroužku	10,0
jdu ven s kamarády	9,8
hrají na pc, mobilu, tabletu	9,0
poslouchám hudbu	8,0
trávím čas s rodiči	7,9
sleduji televizi	7,0
čtu si	6,9
sportuji	6,8
kreslím si	6,6
pečuji o mazlíčka (kočka, pes, křeček)	6,2
hrají si (karty, s auty)	5,6
chodím na procházku do přírody	5,3
jiné, jaké?	1,9

Tabulka 1. Složení výzkumného vzorku žáků podle nejčastějších činností

Jak je vidět z výzkumného vzorku, nejčastěji ve svém volném čase žáci navštěvují nějaký kroužek. Dnes děti chápou pod pojmem „kroužek“ jakoukoliv aktivitu, která je provozována DDM, ZUŠ nebo sportovním klubem, spolkem, aj. Jako druhou nejoblíbenější aktivitu děti mají venku, kde tráví svůj volný čas se svými kamarády. Třetí aktivita se týká počítače, mobilu anebo tabletu. Žáci s nimi tráví téměř hodně času, protože je to pro ně relaxace a oddych od učení, poslouchání učitele nebo rodiče. Bohužel s tímto přístrojem dítě stráví mnoho času, aniž by si to uvědomovalo, protože čas v době hry nekontroluje. Na 4. pozici skončila možnost poslouchání hudby. Dnes vidáme žáky mladšího i staršího školního věku, že jdou po ulici a mají v uších sluchátka a poslouchají hudbu. Poslech hudby se tak stává nedílnou součástí každodenního života dítěte. Pro někoho to může být forma relaxace a někdo tím dává najevo, aby ho nikdo neoslovoval. Chce mít chvíli sám pro sebe, když jde zrovna po ulici ze školy nebo jede autobusem. Na 5. místě nejoblíbenější činnosti ve volném čase skončila odpověď, že dítě tráví čas s rodiči. Na 6. místě je nejoblíbenější sledování televize. V době, kdy ještě nebyly počítače, tablety ani chytré mobilní telefony, bylo možná sledování televize častější činností. Těsně za sledováním televize skončily možnosti: čtu si, sportuji, kreslím si, pečuji o mazlíčka, hraji si s něčím, chodím na procházky do přírody a jiné (např. hraji na kytaru, jezdím krasojízdu, hraji šachy).

Otázka č. 4

Čtvrtá otázka se týká navštěvování školní družiny. Ve většině případů každá škola, především 1. stupeň, má možnost mít družinu, do které chodí žáci už od 6h ranní, protože jejich rodiče od rána pracují a nemá se o děti kdo postarat a vypravit je do školy. Po vyučování děti také navštěvují školní družinu, protože rodiče jsou stále v práci. Děti si tam hrají s kamarády, kreslí si nebo něco vytvářejí, mohou mít i tematický program, kterým je provází vychovatel. Většinou jsou školní družiny dostupné pro žáky místní školy od 1. do 5. třídy. Z grafu vidíme, že 20 % z dotazovaných školní družinu navštěvuje a líbí se jim tam. Konkrétně je to 46 žáků. Nedobrovolně nebo s odporem musí do školní družiny docházet 9 %, tedy 20 žáků. Největší část 71 % (160) respondentů uvádí, že do školní družiny už docházet nemusí. Především je to věkem většiny dotazovaných. V předešlé kapitole jsme se dozvěděli, že přes polovinu dotazovaných je ve věku 11 – 14 let a je nám jasné, že v tomto věku už žáci do školní družiny nechodí.

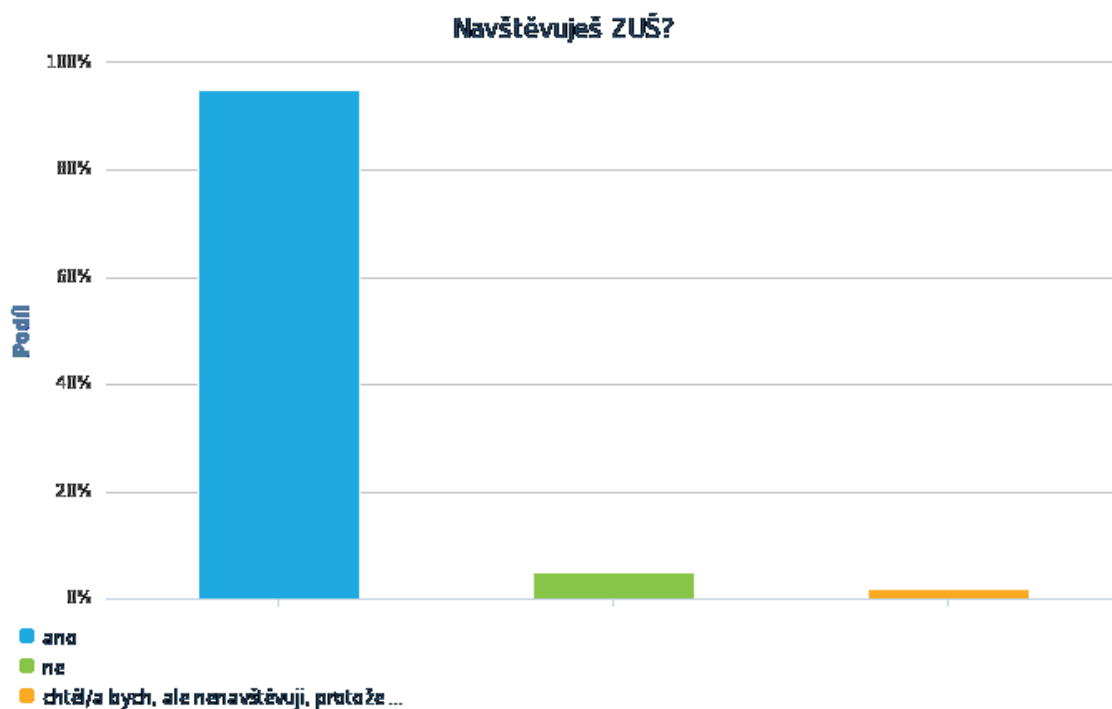

Graf 6. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Chodíš do školní družiny?

Otázky 5 - 17

Následná část otázek se věnuje konkrétní volnočasové aktivitě a to navštěvování základní umělecké školy. Dozvídáme se, jaký obor žáci nejraději navštěvují, co je k tomu vede, kolik let už jsou věrní svému oboru a na jaký konkrétní předmět chodí. Dále se ptáme na okolnosti, které nás zavedou k odpovědím, zda si žáci díky ZUŠ našli nové přátele. Jestli jsou i rodiče na ně v tomto směru pyšní a podporují je v umění. Jediná otevřená otázka vznikla za účelem dozvědět se, z čeho mají žáci v rámci ZUŠ největší radost, co je naplňuje a z čeho se nejvíce těší. Dále zjišťujeme, jestli si žáci o sobě myslí, že mají nadání pro vykonávání svého oboru a ptáme se jich, jestli rádi vystupují nebo je to pro ně stresující.

Otázka č. 5 Navštěvuješ ZUŠ?

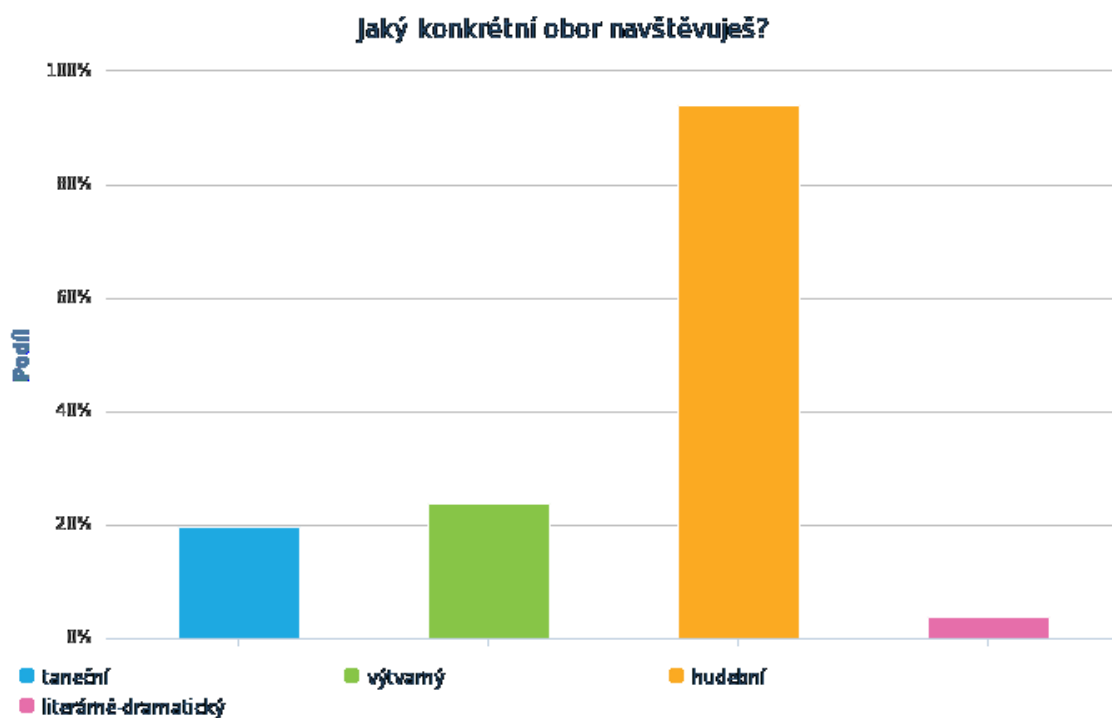

Graf 7. Složení výzkumného vzorku žáků podle toho, zda navštěvují ZUŠ

Z 226 dotazovaných žáků až 94 % (213) navštěvuje základní uměleckou školu. Pouze 4 % (9) uvedlo, že do ZUŠ nechodí a 2 % (4) by chtěla, ale nenavštěvují, protože: a) obor, na který se hlásili, je již plně obsazen a musí počkat na další přijímací řízení, b) navštěvují sport, který jim zabírá hodně volného času, a proto by neměli čas na další aktivitu, c) nenabízí ho místní instituce a do jiného města dojíždět nechce.

Otázka č. 6 Jaký konkrétní obor navštěvuješ?

Díky této otázce se dozvídáme, jaký obor je pro žáky nejatraktivnější, a který je zastoupen největším počtem účastníků. Z grafu lze potvrdit, jak je uvedeno i v teoretické části, že hudební obor na základních uměleckých školách vede s nejvyšším počtem návštěvnosti studujících. Je to hlavně zapříčiněno širokou škálou nabídky hry na určitý nástroj. V našem výzkumu máme výsledek pro hudební obor v 94 % (213), na druhém místě je výtvarný obor, který navštěvuje v Luhačovicích z dotazovaných 24 % (53), taneční obor je v závěsu výtvarného s 20 % (46) a literárně-dramatický obor navštěvují 4 % (9) dotazovaných. Z těchto údajů vyplývá, že 1/3 z 226 respondentů navštěvuje v ZUŠ více než jeden obor.

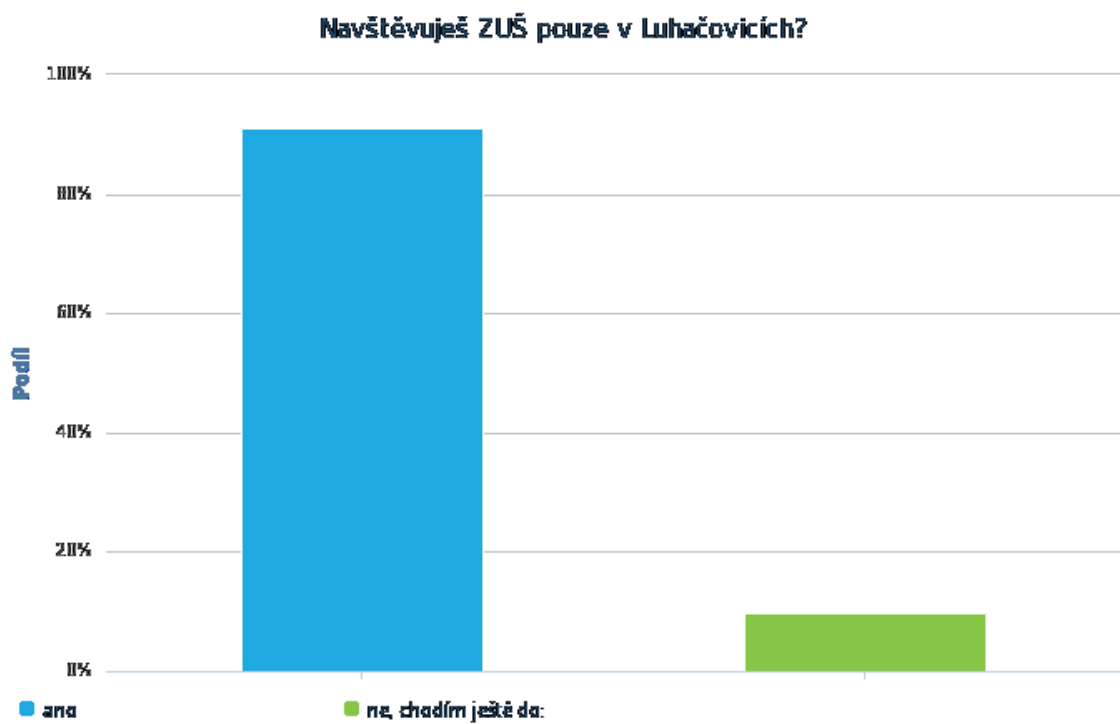

Graf 8. Složení výzkumného vzorku žáků podle oboru

Otázka č. 7 Navštěvuješ ZUŠ pouze v Luhačovicích?

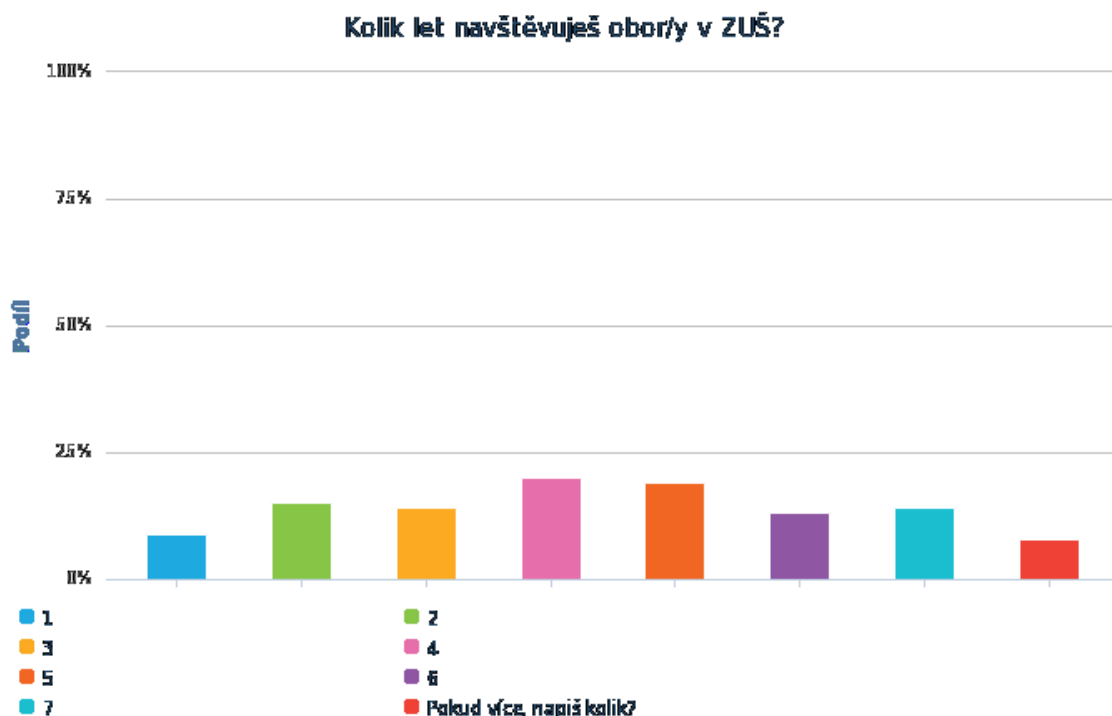
Tato otázka navazuje na předchozí otázku, protože se dozvídáme od žáků, zda navštěvují pouze ZUŠ v Luhačovicích nebo i v jiném městě. Jelikož nám v předchozí otázce 8 uchazečů odpovědělo, že navštěvují literárně-dramatický obor, je zřejmé, že ho navštěvují v jiné ZUŠ než v Luhačovicích, protože v Luhačovicích tento obor aktuálně není zastoupen.

Z následujícího grafu můžeme zjistit, že opravdu 8 % (17) z dotazovaných navštěvuje jinou ZUŠ než v Luhačovicích, nemusí se ale jednat pouze o literárně-dramatický obor. Někteří žáci, kteří chodili na 1. stupeň ZŠ v okolí Luhačovic, začali navštěvovat například jeden obor v ZUŠ Luhačovice, ale později se dostali na gymnázium do vedlejšího města a aby měli snadnější docházení na ZUŠ, přihlásili se do dalšího oboru na jiné škole. Mohou tedy navštěvovat 2 obory a každý na jiné ZUŠ. Při odpovědi „ne, chodím ještě do:“ jsme se dozvěděli, že navštěvují ZUŠ ve Zlíně, Slavičíně a v Bojkovicích. 92 % z dotazovaných ale navštěvuje pouze ZUŠ v Luhačovicích, což je 209 žáků.

Graf 9. Složení výzkumného vzorku žáků podle návštěvnosti ZUŠ pouze v Luhačovicích

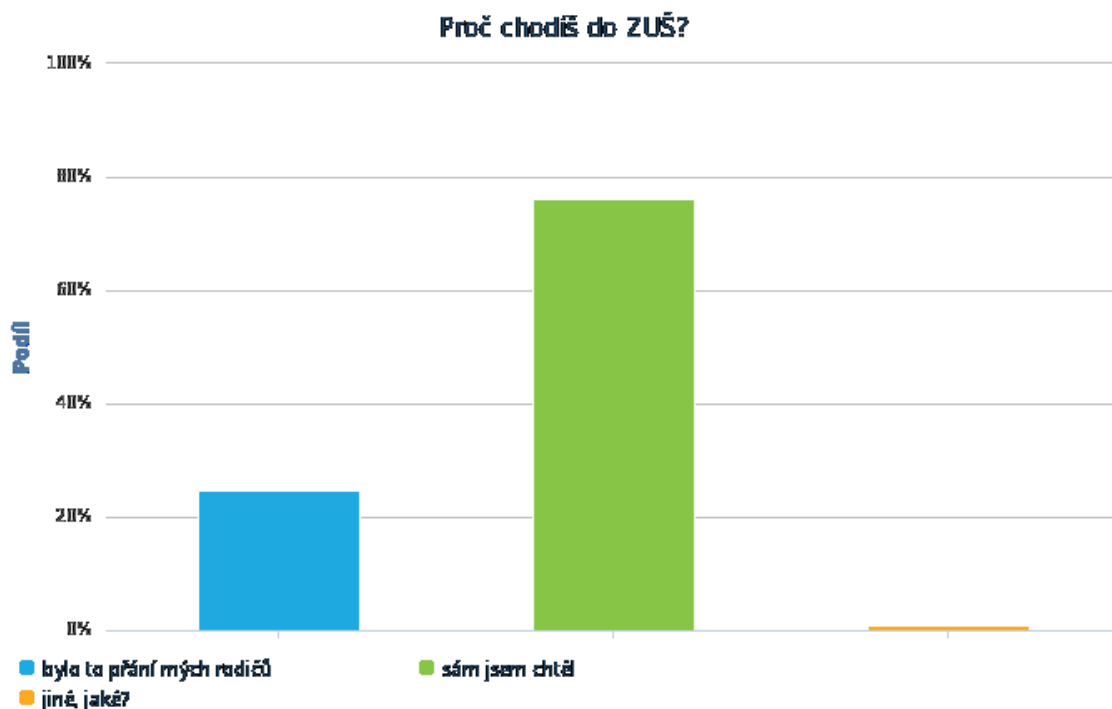
Otázka č. 8 Kolik let navštěvuješ obor/y v ZUŠ?

Graf 10. Složení výzkumného vzorku žáků podle let, které navštěvují ZUŠ

Při této otázce byli žáci poučeni o tom, jaký rok mají zaznačit. Pokud chodí na více oborů, měli zaznamenat ten obor, který navštěvují nejdéle. Nejvíce respondentů zaznamenalo 4 roky a to 19 % (44), poté 5 let 18 % (41), 2 roky 14 % (32), 3 a 7 let stejné množství dotazovaných 13 % (29), 6 let 12 % (26), 1 rok 8% (19) a 3 % (6) je starších, než je uvedeno. Někteří žáci začínají studium na základní umělecké škole už v 6 letech a jsou zařazeni do přípravného studia. Od 7. roku věku jsou řazeni do 1. ročníku I. stupně. Pokud dítě, které v dotazníku zaznamenalo, že ZUŠ navštěvuje 4 roky a je ve 3. ročníku, chápeme to tak, že nepropadl, aby opakoval ročník, ale toto studium počítá už od přípravného ročníku.

Otázka č. 9 Proč chodíš do ZUŠ?

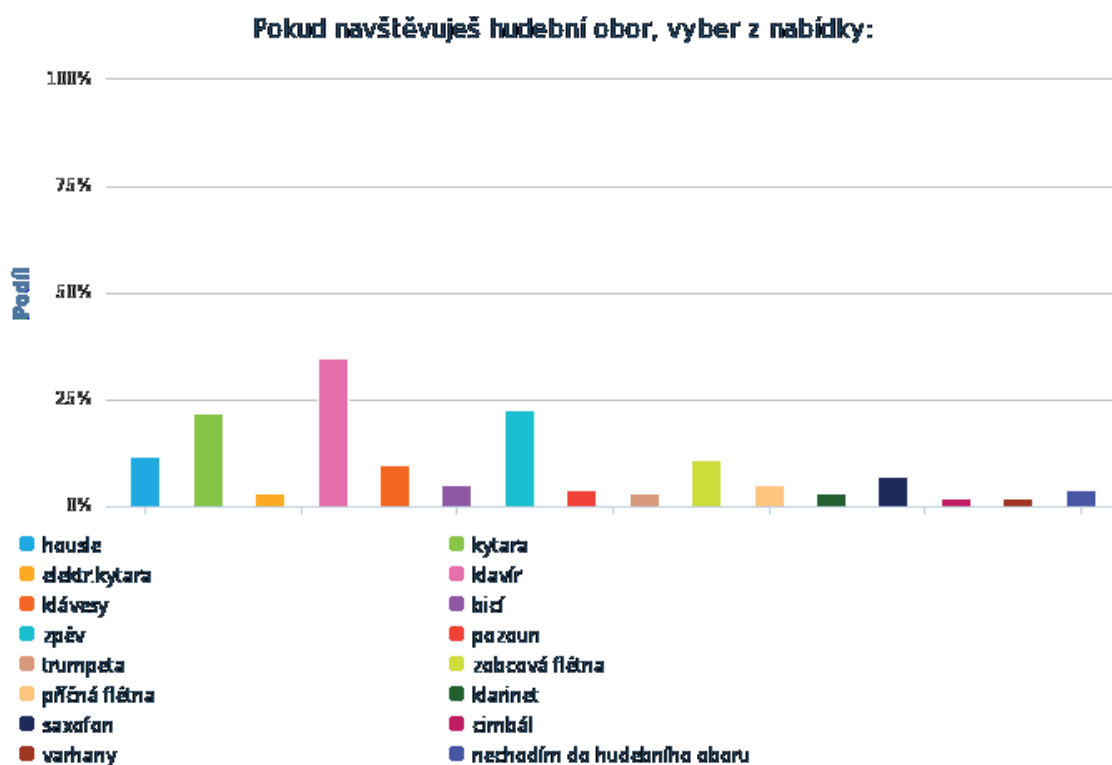
Graf 11. Složení výzkumného vzorku podle toho, zda chodí do ZUŠ

Tuhle otázku většinou používají učitelé zájmových předmětů na první hodině nového žáka. Pro učitele je to důležitá informace, protože je zřejmé, že pokud dítě začne chodit do ZUŠ z vlastní iniciativy, bude s ním lepší spolupráce, než když ho do toho budou nutit jeho rodiče. Z grafu je zřejmé, že z 24 % (53) chodí do ZUŠ kvůli svým rodičům. 75 % (171) respondentů označilo, že to byla jejich iniciativa a 1 % (2) zaznamenalo jinou možnost: kvůli studiu na střední škole.

Otázka č. 10 Pokud navštěvuješ hudební obor, vyber z nabídky.

Tato otázka se věnuje pouze hudebnímu oboru. Bylo možné zaznamenat více možností, protože někteří žáci navštěvují více předmětů v hudebním oboru. Dle grafu lze zjistit, že nejvíce z dotazovaných respondentů navštěvuje klavír 34 % (76), poté zpěv 23 % (51), kytaru navštěvuje 22 % (49), housle 12 % (26), zobcovou flétnu 11 % (24), klávesy 10 % (22), saxofon 6 % (13), bicí a příčná flétna 5 % (11), pozoun 4 % (8), klarinet, trumpet a elektronická kytara 3% (6), cimbál a varhany 2 % (4). 4 % (8) z dotazovaných nenavštěvuje vůbec hudební obor na ZUŠ.

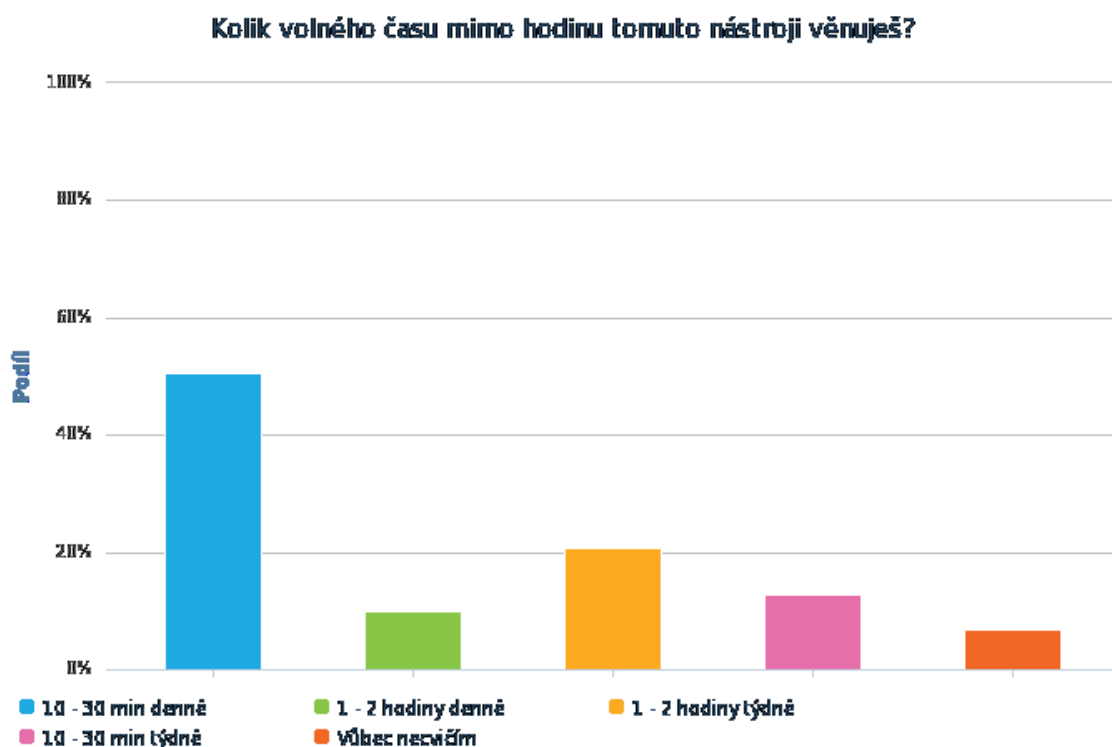

Graf 12. Složení výzkumného vzorku podle výběru předmětu z hudebního oboru

Otázka č. 11 Kolik volného času mimo hodinu tomuto nástroji věnuješ?

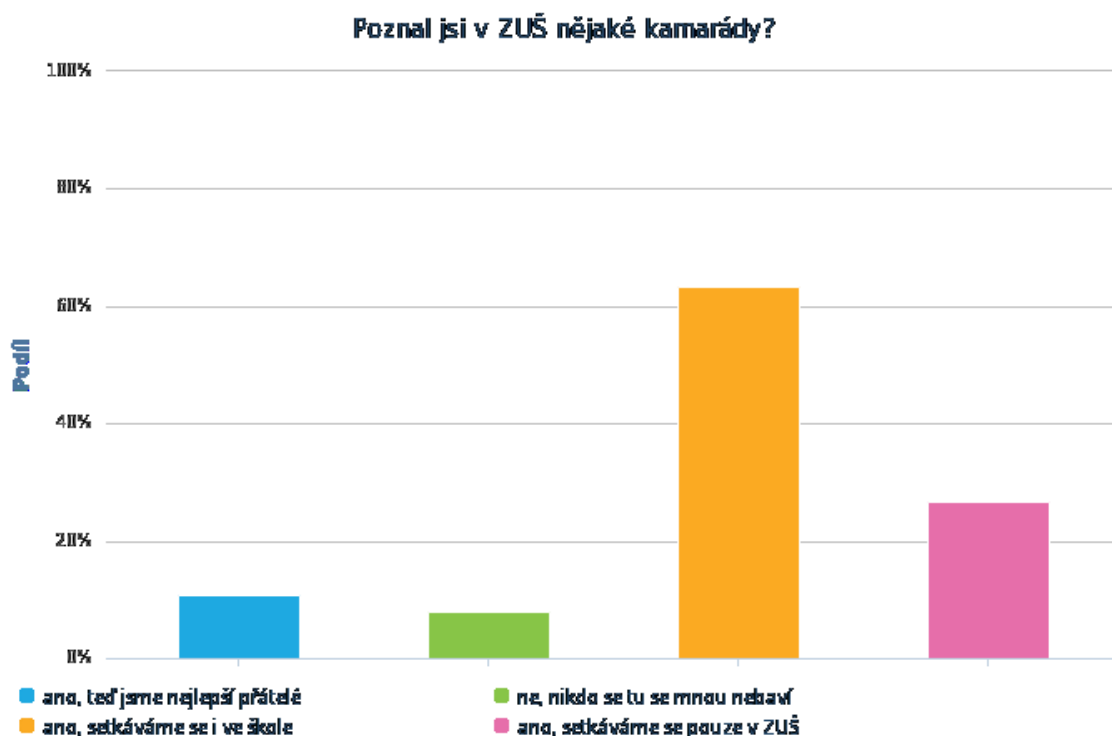
Touto otázkou jsme se chtěli dozvědět, kolik času žáci, kteří chodí na hudební obor, věnují přípravě na hodinu. Z výsledků je zřejmé, že 50 % (52) nejvíce času věnuje 10 – 30 minut denně. 1 – 2 týdně se připravuje 21 % (21) žáků, 10 – 30 minut týdně 13 % (14) žáků, 9 % (9) cvičí na nástroj 1 – 2 hodiny denně a 7 % (8) necvičí vůbec. Je třeba připomenout, že tuto otázku vyplnili pouze ti, kteří navštěvují předmět v hudebním oboru, tedy 104 dotazovaných. (Viz otázka č. 6)

Graf 13. Složení výzkumného vzorku podle časové přípravy na hodinu

Otázka č. 12 Poznal jsi v ZUŠ nějaké kamarády?

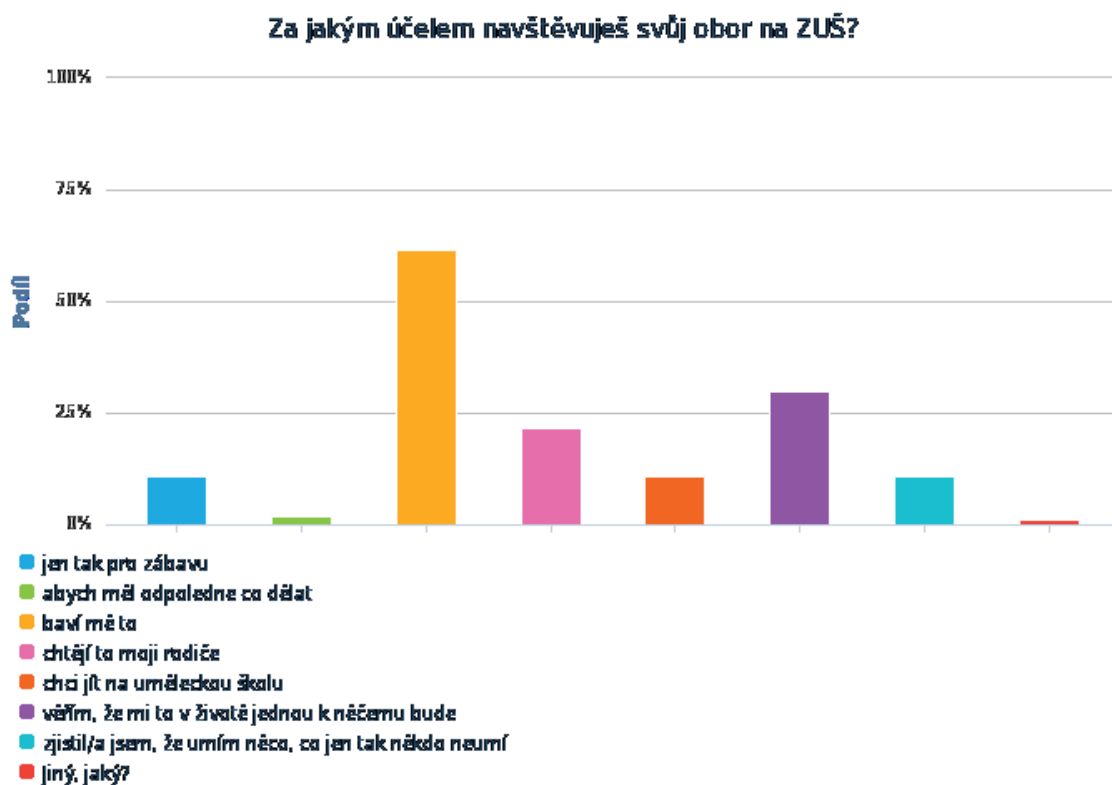
Záměrně se ptáme žáků, zda se v jiném prostředí socializují nebo mají problém si najít někoho, kdo s nimi bude zážitky ze ZUŠ sdílet. Je potřeba, aby si spolužáci v hudební nauce sdělovali, co se dělo v hodině nebo aby děvčata, která spolu tančí v ročníku, dokázala vycházet, protože společně tvoří jeden tým, který musí být navzájem kolegiální a ochotný spolupracovat. Výsledky ukazují, že velká část z dotazovaných má kamarády i na ZUŠ a setkávají se i ve škole. Dohromady je to 62 % (140). Další skupinou jsou žáci, kteří si našli kamarády pouze v ZUŠ, a je jich 25 % (57). 9 % (20) označilo, že jsou teď nejlepšími přáteli a poslední možnost zaznamenává, že se s dotazovanými nikdo nebaví odpovědělo pouhých 4 % (9).

Graf 14 Odpověď žáků na odpověď v dotazníku: Poznal jsi v ZUŠ nějaké kamarády?

Otázka č. 13 Za jakým účelem navštěvuješ svůj obor na ZUŠ?

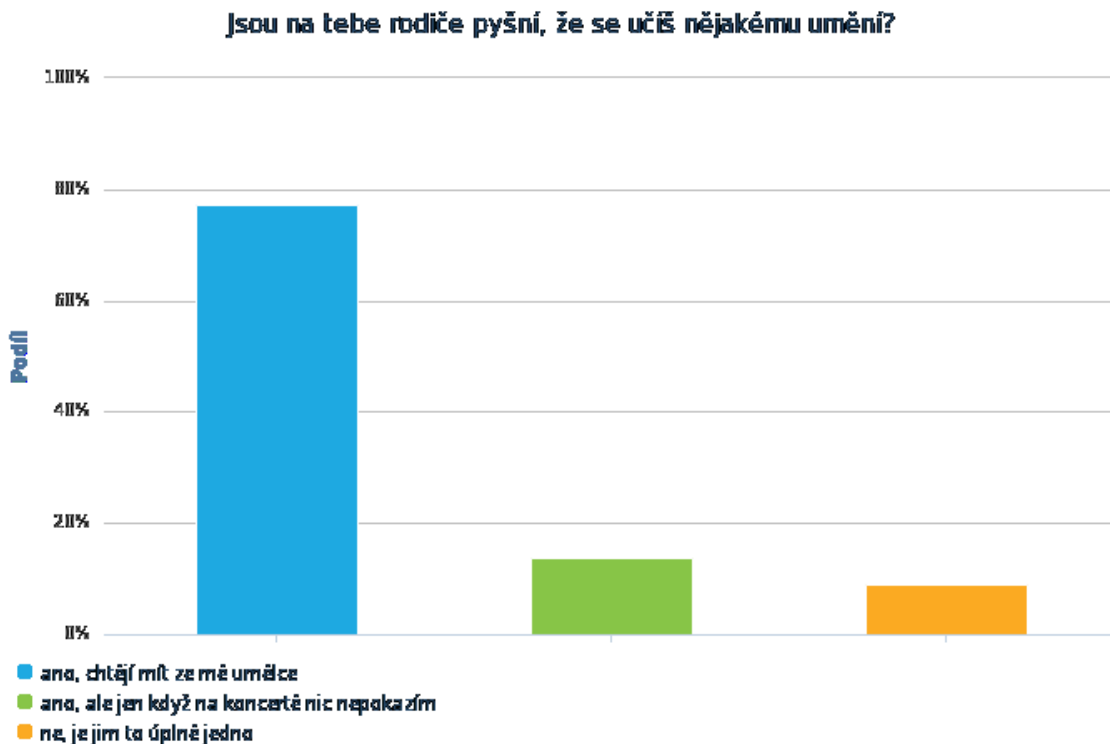
Na tuhle otázku mohli respondenti odpovědět i několika možnostmi. Zvítězila však odpověď, která konstatuje, že je to na ZUŠ baví. Bylo to celkem 62 % (140) žáků. Věřím, že mi to k životu jednou k něčemu bude, zaznamenalo 30 % (67) respondentů. Další častá odpověď byla „chtějí to moji rodiče“ a zaškrtnlo ji 22 % (49). Ve stejné míře skončily 3 odpovědi: a) jen tak pro zábavu, b) zjistil/a jsem, že umím něco, co jen tak někdo neumí, c) chci jít na uměleckou školu. Stejně odpovědělo 11 % (24) žáků. 2 % (4) chce odpoledne po škole alespoň něco smysluplného dělat a 1 % (2) žáků volilo jinou možnost, ke které doplnili: a) protože to dělá můj kamarád a říkal, že je to super, b) mým snem je jít do Superstar nebo do jiné soutěže.

Graf 15. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Za jakým účelem navštěvuješ svůj obor na ZUŠ?

Otázka č. 14 Jsou na tebe rodiče pyšní, že se učíš nějakému umění?

Každý rodič by měl být pyšný na své dítě, pokud překoná sám sebe a vidí, že se snaží být v něčem dobrý. Jsou samozřejmě případy, že rodič si nepřeje, aby jeho dítě chodilo například na bicí, protože nehodlá doma stále poslouchat to, jak jeho dítě mlátí hodiny do bubnů a ví, že to není nástroj, kde by předváděl lyrickou melodickou hudbu. Jenže dítě se vidí v rockové kapele jako kapelník a svého snu se nevzdává. Naše výsledky ukazují, že rodiče na své děti jsou opravdu pyšní. 78 % (177) potvrdilo, že rodiče pyšní jsou. 14 % (32) rodičů pyšní jsou, ale pouze tehdy, když jejich dítě dobře dopadne na vystoupení a neudělá chybu. A 8 % (17) rodičů je to zcela lhostejné

Graf 16. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Jsou na tebe rodiče pyšní, že se učíš nějakému umění?

Otázka č. 15 Z čeho máš v rámci ZUŠ největší radost?

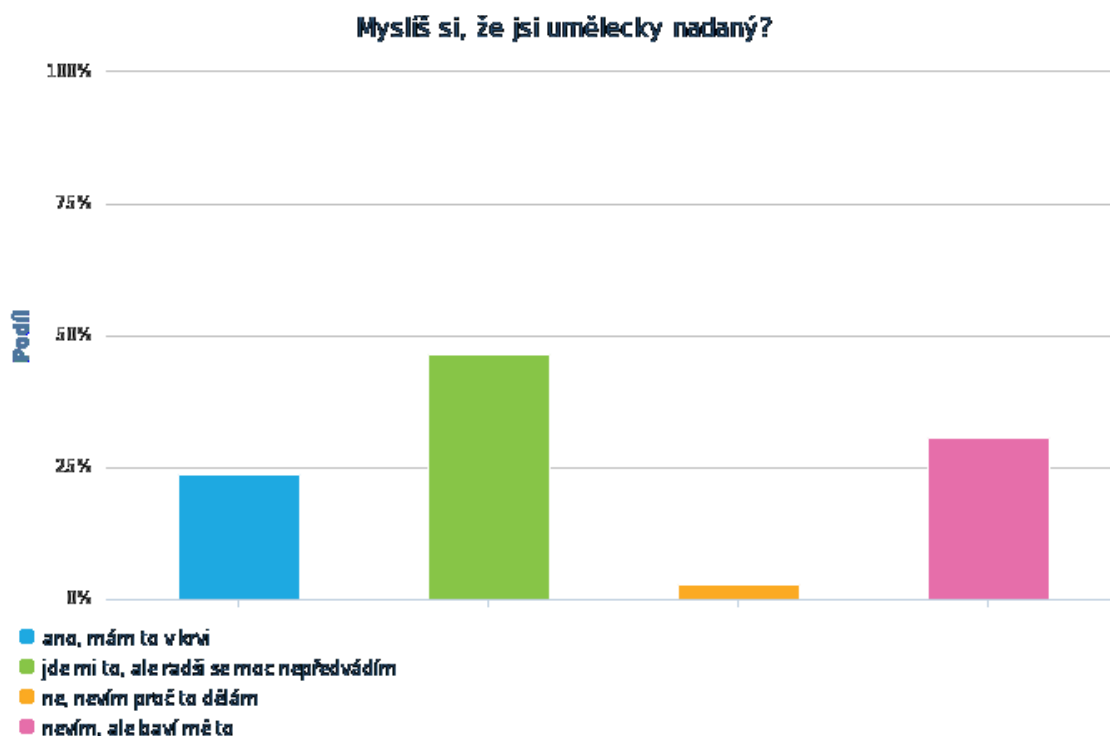
Tato otázka jako jediná byla otevřená. Respondenti do prázdné kolonky mohli psát své radosti, které na ZUŠ mají. Několik příkladů jsou zde uvedeny, některé se často opakovaly. Z dotazníku je zřejmé, že žáci mají rádi především svého učitele, koncerty, besídky a vystoupení. Samozřejmě nedílnou součástí jsou i výlety, které jsou oblíbené po všech stránkách. ZUŠ také nabízí dětem výlety, které mají obohacující, vzdělávací a motivující charakter. Jako je například výlet za Filharmonii Bohuslava Martinů, která má pro žáky základních uměleckých škol přichystané krásné programy rozvíjející jejich nadání a potenciál. Dále i výlety do divadla, na taneční představení nebo na výstavy. Také se často objevují odpovědi, že žáci mají radost z kolektivní výuky, protože je tam více spoluúčastníků a hodina je zábavnější. Dále žáky těší soutěže, na kterých mohou

účinkovat jako soutěžící a vyzkoušet si stát na prknech před posluchači. Jsou rádi i za to, že se naučí něčemu novému, co doposud neuměli. Následuje ukázka vybraných odpovědí.

Tabulka 2. Nejčastější odpovědi respondentů na otázku v dotazníku? Z čeho máš v rámci ZUŠ největší radost?

<p><i>Z toho, že si můžu cokoliv zahrát a zpívat k tomu.</i></p> <p><i>Když mě učitel pochválí.</i></p> <p><i>Vystoupení.</i></p> <p><i>Z mých dovedností.</i></p> <p><i>Koncerty, kamarádi.</i></p> <p><i>Že něco umím.</i></p> <p><i>Kamarádi, koncerty, učitel, výlety, soutěže.</i></p> <p><i>Kamarádi, výlety, vystoupení.</i></p> <p><i>Vystoupení, koncerty, soutěže, učitelé, kamarádi.</i></p> <p><i>Když se naučím něco nového.</i></p> <p><i>Svého učitele a kamarády a celkově hru na saxofon.</i></p> <p><i>Když se naučím novou skladbu brzo a dobře.</i></p> <p><i>Že umím hrát na více nástrojů.</i></p>	<p><i>Z toho že můžu sledovat své pokroky a skrz koncerty zažít jaká je to doopravdy atmosféra při vystupování.</i></p> <p><i>Výstava obrázků.</i></p> <p><i>Vystoupení, kamarádky, paní učitelka.</i></p> <p><i>Kolektiv.</i></p> <p><i>Kamarádi, učitel, odreagování.</i></p> <p><i>kamarádi, hraji v souboru houslí.</i></p> <p><i>Baví mě hodina komorní hry, protože nás je tam víc a hodina je zábavnější. Také mě baví soutěže, vystoupení, výlety..</i></p> <p><i>Když něco správně zahraju na koncertě.</i></p> <p><i>Noví lidé.</i></p> <p><i>Že si dokážu zahrát známé písničky.</i></p> <p><i>Soutěže.</i></p> <p><i>Z koncertu.</i></p> <p><i>Učitelé, vystoupení a dělání toho, co mě baví nejvíce.</i></p>
--	---

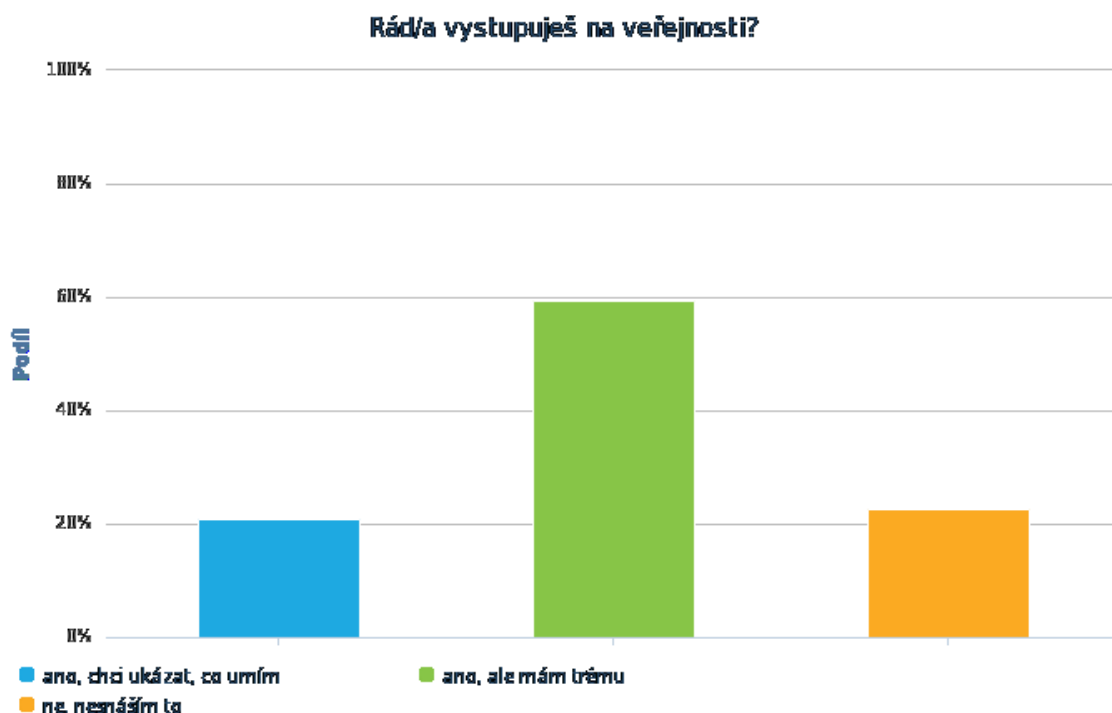
Otázka č. 16 Myslíš si, že jsi umělecky nadaný?

Graf 17. Odpověď na otázku v dotazníku: Myslíš si, že jsi umělecky nadaný?

Tato otázka se týká uměleckého nadání, které by dítě mělo mít alespoň v určité míře. Při přijímacím řízení by se měli žáci podrobit krátkého testování, při kterém se zjistí, jestli žák disponuje rytmickými a melodickými vlastnostmi k vykonávání hudebního umění. Při tanci je taky velmi důležité, aby dítě mělo rytmické citění a kladný vztah k pohybu. U výtvarného umění je třeba vyzkoušet, zda je dítě alespoň trochu zručné, trpělivé a kreativní. Při sběru odpovědí jsme se dozvěděli, že část žáků je schopna sebe samého ohodnotit nebo naopak zkritizovat a část neví, jak na tom vlastně s nadáním je a neumí se srovnat s ostatními. Z dotazovaných žáků 45 % (103) uvádí, že jim to jde, ale raději se nepředvádí, protože si nejsou zas tak moc jistí tím, že by byli nejlepší. 30 % (68) respondentů neví, zda jsou umělecky nadaní, ale baví je vzdělávání na ZUŠ. 22 % (49) žáků si myslí, že jim to jde dobře, protože nadání mají v krvi a 3 % (6) uvádí, že nadání nejsou a neví ani, proč se umělecky vzdělávají.

Otázka č. 17 Rád/a vystupuješ na veřejnosti?

Graf 18 Odpověď na otázku v dotazníku: Rád/a vystupuješ na veřejnosti?

Jak jsme se již dozvěděli z otázky č. 17, určité části žáků veřejná vystoupení nevdají, ale někteří studenti po ukazování sebe a svého umění netouží. Na základních uměleckých školách je povinnost alespoň jedenkrát za rok vykonat závěrečnou zkoušku, která se koná před minimálně 3 člennou porotou. Pro některé žáky je tato chvíle velmi stresující a mají z ní strach. Na naší škole v Luhačovicích je tomu tak, že pokud dítě vystoupí veřejně na jednom z velkých koncertů, jako je například Vánoční, Jarní, Závěrečný, nemusí vykonávat závěrečnou zkoušku a je jim odpuštěna. Z výsledků si můžeme všimnout, že 57 % (130) žáků rádo vystupuje, ale i tak mají trému. 22 % (49) respondentů vystoupení nesnáší a 21 % (47) žáků chtějí ukázat, co umí a vystoupení tedy přímo zbožňují.

8 DISKUZE

Metodou dotazníkového šetření bylo zjištěno, jaký je zájem o obory na základních uměleckých školách a zda žáci využívají umělecké vzdělávání jako perspektivní trávení svého volného času. Jelikož jako zástupce základních uměleckých škol uvádíme pouze jednu ZUŠ, je hodnota výpovědí z dotazníků orientační.

Nejčastější věk dotazovaných byl 11 – 14 let a druhou nejčastější skupinou byli žáci 7 – 10 let.

Abychom ověřili zvolené hypotézy, zvolili jsme metodu, kterou ověřujeme vztahy mezi jevy. Za pomoci publikace (Chráška, 2016) a statistických tabulek jsme formulovali nulovou hypotézu H_0 a alternativní hypotézu H_1 . Pomocí vzorců jsme výsledky postavili oproti hladině významnosti 1%, to znamená, že existuje riziko přijetí nebo odmítnutí nulové hypotézy.

Dívky navštěvují ZUŠ v průběhu 1. stupně ZŠ delší dobu než chlapci.

H_0 Neexistuje statisticky významný rozdíl v navštěvování ZUŠ v průběhu 1. stupně ZŠ mezi dívkami a chlapci.

H_1 Existuje statisticky významný rozdíl v navštěvování ZUŠ v průběhu 1. stupně ZŠ mezi dívkami a chlapci (dívky navštěvují ZUŠ delší dobu než chlapci).

Použili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, kterým jsme ověřili hypotézu. Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium 1,324 při zvolené hladině významnosti 1% a kritická hodnota činí 6,635. Nulovou hypotézu H_0 o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme. Je tedy zřejmé, že neexistuje statisticky významný rozdíl v navštěvování ZUŠ v průběhu 1. stupně ZŠ mezi dívkami a chlapci.

Hypotéza H_1 tedy nebyla prokázána.

Dívky věnují cvičení hry na hudební nástroj (ze svého volného času) více času než chlapci.

H_0 Neexistuje statisticky významný rozdíl ve cvičení hry na hudební nástroj ve volném čase mezi dívkami a chlapci.

H₁ Existuje staticky významný rozdíl ve cvičení hry na hudební nástroj ve volném čase mezi dívkami a chlapci.

Hypotézu jsme opět zkoumali pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium 17,766 a kritická hodnota je 6,635. Na hladině významnosti 1% nulovou hypotézu H₀ o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme. Neexistuje tedy staticky významný rozdíl ve zkoumaných jevech.

Hypotéza H₂ tedy nebyla prokázána.

Dle dotazníkového šetření jsme zjistili, že žáci mají zájem obohacovat své nadání v hudbě, tanci nebo výtvarném umění. Jsou nadšeni z toho, že jim školství umožňuje umělecké vzdělání a jsou motivováni k výkonům díky soutěžím, koncertům nebo jinou formou veřejného vystoupení. Důležitou úlohu má i jejich učitel, který je vede správnou cestou, a ke kterému by žáci měli mít kladný vztah. Pro žáky navštěvující ZUŠ jsou důležití i kamarádi, kteří s nimi sdílí pocity a podobný záměr seberealizace.

S porovnáním výzkumného šetření v diplomové práci (Plíšková, 2014), která se zabývala vlivem volnočasových aktivit na školní prospěch u žáků Základní školy v Oslavanech jsme zjistili, že tamní žáci mladšího školního věku navštěvují zájmové kroužky 3x týdně. U našich dotazovaných respondentů tomu bylo podobně. Většina žáků má volné odpoledne pouze 1 - 2 dny v týdnu, zbytek týdne je vyplněn určitou aktivitou a to v 59 %.

V téže výzkumné práci jsme se dočetli, že zcela každý rodič dotazovaného žáka přijal návrh svého dítěte, když se ho ptal, zda může začít chodit do zájmového kroužku. V naší otázce jsme zjišťovali, zda žáci navštěvují ZUŠ proto, že to chtěli jejich rodiče nebo oni sami. 75 % dotazovaných uvedlo, že chtěli začít sami.

V našem výzkumném šetření bylo uvedeno, že 62 % respondentů se setkává v ZUŠ se svými spolužáky. V porovnání práce jsme se potvrdili, že podobné množství dotazovaných žáků také navštěvuje kroužky se svými spolužáky a potkávají se.

ZÁVĚR

Přestože je dnes nespočet aktivit, které si žáci mohou vybrat pro vyplnění svého volného času, jsou stále základní umělecké školy na předních příčkách oblíbenosti. Je to i tím, že základní umělecké školy mají odborné pedagogické pracovníky a žáky vyučují podle školního vzdělávacího programu, který je sestaven podle rámcového vzdělávacího programu.

Pro výzkumné šetření byli vybráni žáci z Luhačovic a okolí rozdílného věku. Většinou se jednalo o žáky, kteří navštěvují Základní uměleckou školu v Luhačovicích. Hlavní cíl práce byl splněn. Teoreticky jsem podložila a zmapovala zájem o volnočasové aktivity dětí, především o navštěvované obory v Základní umělecké škole Luhačovice. Zjistila jsem také, že větší zájem o obory je u dívek než u chlapců a častěji dojíždějí děti z vesnic. Začátek studia na Základní umělecké škole v Luhačovicích nejvíce startují děti v mladším školním věku, aby mohli v oboru setrvat co nejdéle a aby dovednost zvládali na své nejvyšší úrovni. Děti se hlásí do oborů ze své vlastní vůle a mají větší motivaci k tomu, aby dosáhly svého cíle. Až 1/3 z dotazovaných žáků navštěvuje v Základní umělecké škole v Luhačovicích více než jeden obor.

Hlavním přínosem této práce je konfrontace názoru, že základní umělecké školy mají v dnešní době důležité místo mezi volnočasovými aktivitami a žáci tuhle možnost stále dostatečně využívají.

SOUHRN

Diplomová práce zpracovává téma o základním uměleckém vzdělávání a jejich místě ve volnočasových aktivitách a životním stylu dětí. V teoretické části jsme pomocí odborné literatury předložili informace o základních uměleckých školách a jejich nabídce žákům i rodičům; o volném čase, který nám nabízí mnoho činností k sebepoznání, relaxování nebo sebevzdělávání; o zdravém životním stylu, který je důležitý pro to, abychom byli v psychické a fyzické pohodě a mohli vykonávat vše co nás nebo děti baví. Poslední kapitola v teoretické části popisuje vývoj dětí, které se zúčastnili dotazníkového šetření.

Z výzkumného šetření pomocí dotazníků se ukázalo, že děti z Luhačovic i jejich okolí, mají zájem o vzdělávání se v Základní umělecké škole. Nejoblíbenější je hudební obor, který nabízí mnoho předmětů a žáci nejčastěji navštěvují hru na klavír, kytaru, flétnu a zpěv. Od dotazovaných respondentů jsme se dozvěděli, že jsou děti na Základní umělecké škole v Luhačovicích spokojené a mají chuť se vzdělávat v umění. Je to pro ně jak zábava, relaxace, tak i perspektivní trávení volného času.

Klíčová slova: zájmové aktivity, volný čas, základní umělecké škola, vývoj dítěte, zdravý životní styl, dotazník, výzkumné šetření

Summary

This thesis deals with the topic basic art education and its place in leisure activities and children lifestyle. We gather information in the theoretical part through literature related to primary art school, its offer for pupils and parents; about leisure time which is important for mental and physical well-being so we or children can do everything they enjoy. The last chapter in the theoretical part describes the development of children who participated in the questionnaire survey.

The questionnaire survey showed that the children, from Luhačovice and surroundings, are interested in learning at primary art school. The most popular is Music which offers many subjects. Pupils most often visit piano, guitar, flute and singing courses. We learned from the respondents that the children are at the primary art school satisfied and they want to study art. It is fun, relaxation and free time as well for them.

Key words: hobbies, leisure time, primary art school, development of children, healthy lifestyle, questionnaire, research investigation

REFERENČNÍ SEZNAM

- BARTKO, Daniel. 1980. *Moderní psychohygienu*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 467 s. ISBN 11-106-80.
- BENDL, Stanislav. 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 306 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.
- BENÍČKOVÁ, Marie. 2011. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*. 1. vyd. Praha: Grada, 160 s. ISBN 978-80-247-3520-7.
- ČAČKA, Otto. 1997. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: Doplněk, 381 s. ISBN 8085765705.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha, 655 s. ISBN 978-807-3672-737.
- ČELEDOVÁ, Libuše a Rostislav ČEVELA. 2010. *Výchova ke zdraví: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 126 s. ISBN 978-802-4732-138.
- ČÍŽKOVÁ, Jitka. 1997. *Poznávání duševního života člověka*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 111 s. ISBN 80-7067-779-1.
- DANIEL, Ladislav. 2001. *Metodika hudební výchovy*. 3. dotisk v r. 2001. Ostrava: Montanex. 105 s. ISBN 80-85300-98-2.
- DOČKAL, Vladimír. 2005. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 245 s. ISBN 8071068403.
- FALEIDE, Asbjørn O., Lilleba B. LIAN a Eyolf Klæboe FALEIDE. 2010. *Vliv psychiky na zdraví: soudobá psychosomatika*. Autor úvodu Jaro KŘIVOHLAVÝ. Praha: Grada Publishing, 240 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2864-3.
- FELDMAN, R. D. PARAŮIA, D. STERNS, H. I. CAMP. J. 2002. *Human development and ageing*. Ac., San Diego Press.
- FILOVÁ, Hana. Mravní výchova dětí školního věku. In: Střelec, S. (ed.) 2005. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Paido, , 60 s. ISBN 80-210-3687-7.
- GRECMANOVÁ, Helena, Drahomíra HOLOUŠOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. 1999. *Obecná pedagogika I*. Dotisk. Olomouc: HANEX. ISBN 80-85783-20-7.
- HAVLÍKOVÁ, Magdalena. ZUŠ je český unikát. Rodí se tam umělci i publikum. 2017. *Ona dnes*. Idnes, [online]., Vydavatelství MAFRA, a. s., [cit. 16.1.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/deti/zus-open-umelecke-vzdelavani-v-cesku.A170528_212341_deti_haa
- HOFBAUER, Břetislav. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

- HOLAS, M. 1995. *Hudební pedagogika v profesionální hudební výchově*. Praha: HF AMU, 79 s. ISBN 80-85883-08-2.
- HUDECOVÁ, D. 2004. Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů. *Pedagogika*, 54, č. 3, s. 274 - 283. ISSN 0031-3815.
- CHRÁSKA, Miroslav. 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 254 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.
- CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. 2015. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 132 s. Pedagogika. ISBN 978-80-7454-553-5.
- JANDOUREK, Jan. 2001. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 288 s. ISBN 80-7178-535-0.
- KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. 2001. *Školní didaktika: sekundární škola*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 192 s. ISBN 80-244-0217-3.
- KAPLAN, R. M., SALLIS, J. J., & PATTERSON, T. L. 1993. *Health and human behavior*. New York: McGraw-Hill. ISBN-10: 9780070335660.
- KUČEROVÁ, Stanislava. 1996. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 231 s. ISBN 8085668343.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 2009. *Psychologie zdraví*. Vyd. 3. Praha: Portál, 280 s. ISBN 978-80-7367-568-4.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. 1998. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepracované a doplněné, v Grada Publishing 1. vyd. Praha: Grada, 343 s. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.
- LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. 2003. *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada Publishing, 208 s. ISBN 8024703742.
- MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. 2009. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 291 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2715-8.
- MATĚJOVÁ, H., BŘEZKOVÁ, V. 2009. *Potravinová pyramida – pomůcka pro rychlé hodnocení výživy* [Online]. Retrieved October 15, 2017. Dostupné z: <https://www.jidelny.cz/show.aspx?id=872>
- MÖNKS, F. J a Irene H. YPENBURG. 2002. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 98 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 8024704455.

- MŠMT: 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. [online]. Praha: ÚIV, Tauris. ISBN 80-211-0372-8. [cit.06-12-2018]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz>.
- NĚMEC, Jiří. 2004. *S hrou na cestě za tvořivostí: poznámky k rozvoji tvořivosti žáků*. Brno: Paido, 135 s. ISBN 807315014X.
- OBEREIGNERŮ, Radko. 2017. *Sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 171 s. ISBN 978-80-244-5201-2.
- PAPALIA, D. E., OLDS, S. W. 1992. *Human development*. McGraw – Hill, inc New York et ad. 5th. ed. ISBN-10: 0073370169
- PÁVKOVÁ, Jiřina. 2008. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4. vyd. Praha: Portál, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. 2001. *Psychologie dítěte*. 4. vyd., v nakladatelství Portál 3. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 143 s. ISBN 807178608X.
- PLÍŠKOVÁ, Barbora. 2014. *Vliv volnočasových aktivit na školní prospěch u žáků Základní školy v Oslavanech*. Dukovany, 73 s. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Zdeněk Hons.
- PRŮCHA, J. (ed.). 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. 1998. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.
- PRŮCHA, J. 2000. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 272 s. ISBN 80-7178-399-4.
- PŘINOSILOVÁ, Dagmar. 2004. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 89 s. ISBN 8021033541.
- Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. 63 s. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.rvp.cz/wpcontent/uploads/2009/12/PRM_RVPZUV_NAWEB.pdf. ISBN 978-80-87000-37-3.
- ŘEHULKA, Evžen. 1997. *Úvod do studia psychologie pro posluchače speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: PAIDO, 86 s. ISBN 80-85931-46-X.
- ŘEZÁČ, Jaroslav. 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 268 s. ISBN 8085931486.

- SCHILLER, Friedrich. 1995. *Estetická výchova*. Přeložil Josef HRŮŠA. Olomouc: Votobia, 218 s. ISBN 8085885670.
- SEDLÁK, František. 1990. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 319 s. ISBN 8004205879.
- SKUTIL, Martin. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SPOUSTA, Vladimír. 1995. *Krása, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 129 s. ISBN 8021011963.
- SPOUSTA, Vladimír. 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 183 s. ISBN 80-210-1007-X.
- STREJČKOVÁ, Alice. 2007. *Veřejné zdravotnictví a výchova ke zdraví: pro SZŠ obor zdravotnický asistent*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 111 s. ISBN 978-807-1689-430.
- ŠIMONÍK, J. Hodnocení žáků. in: kol. autorů. 2002. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. Brno: MU, 92 s. ISBN 80-210-2798-3.
- TICHÁ, Alena. 2005. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 148 s. ISBN 807178916X.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání*, [online]. Poslední revize 1. 9. 2018, [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaske-ke-skolskemu-zakonu>
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*, [online]. Poslední revize 1. 11. 2018, [2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaske-ke-skolskemu-zakonu>
- WASSERBAUER, Stanislav. 2000. *Výchova ke zdraví pro vyšší zdravotnické školy a střední školy*. 2. upr. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 47 s. ISBN 8070711450.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. c2004, poslední revize 27.2.2006 [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/Files/HTM/Skolskyzakon_561_2004Sb.htm.

Seznam použitých symbolů a zkratek

ZUŠ – Základní umělecká škola

DDM – Dům dětí a mládeže

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ŠVP – Školní vzdělávací program

RVP – Rámcový vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

PC – Počítač

Seznam obrázků a grafů

Graf 1. Složení výzkumného vzorku žáků podle místa bydliště.....	43
Graf 2. Složení výzkumného vzorku žáků podle pohlaví.....	44
Graf 3. Složení výzkumného vzorku podle věku žáku	45
Graf 4. Složení výzkumného vzorku žáků podle časové dotace volného času.....	46
Graf 5. Složení výzkumného vzorku žáků podle toho, s kým tráví volný čas.....	47
Graf 6. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Chodíš do školní družiny?.....	50
Graf 7. Složení výzkumného vzorku žáků podle toho, zda navštěvují ZUŠ	51
Graf 8. Složení výzkumného vzorku žáků podle oboru.....	52
Graf 9. Složení výzkumného vzorku žáků podle návštěvnosti ZUŠ pouze v Luhačovicích	53
Graf 10. Složení výzkumného vzorku žáků podle let, které navštěvují ZUŠ	54
Graf 11. Složení výzkumného vzorku podle toho, zda chodí do ZUŠ	55
Graf 12. Složení výzkumného vzorku podle výběru předmětu z hudebního oboru	56
Graf 13. Složení výzkumného vzorku podle časové přípravy na hodinu	57
Graf 14. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Poznal jsi v ZUŠ nějaké kamarády? ...	58
Graf 15. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Za jakým účelem navštěvuješ svůj obor na ZUŠ?	59
Graf 16. Odpověď žáků na otázku v dotazníku: Jsou na tebe rodiče pyšní, že se učíš nějakému umění?	60
Graf 17. Odpověď na otázku v dotazníku: Myslíš si, že jsi umělecky nadaný?.....	62
Graf 18. Odpověď na otázku v dotazníku: Rád/a vystupuješ na veřejnosti?.....	63
Tabulka 1. Složení výzkumného vzorku žáků podle nejčastějších činností.....	48
Tabulka 2. Nejčastější odpovědi respondentů na otázku v dotazníku? Z čeho máš v rámci ZUŠ největší radost?	61

Seznam příloh

Příloha č.1 – Dotazník

Volnočasové aktivity žáků

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku. Jsem studentka Pedagogické fakulty v Olomouci a studuji obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Tento dotazník je anonymní a slouží pouze jako informace pro diplomovou práci. Je určen pro žáky, ale rodiče mohou pomáhat při vyplňování. Předem mockrát děkuji za pomoc.

Barbora Vajdíková

1. Kolik máš volného času?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- celé odpoledne každý den
- celé odpoledne 1-2 dny v týdnu
- 2 hodiny denně
- 30 minut denně

2. S kým trávíš nejvíce volného času?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- sám
- s rodinou
- s kamarády
- Jiná možnost:

3. Které z následujících činností děláš ve svém volném čase. Seřaď podle oblíbenosti.

Nápověda k otázce: *Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejčastější, poslední - nejméně častá)*

čtu si	<input type="text"/>
hrají si (karty, s auty)	<input type="text"/>
hrají na pc, mobilu, tabletu	<input type="text"/>
chodím do nějakého kroužku	<input type="text"/>
jdu ven s kamarády	<input type="text"/>
kreslím si	<input type="text"/>
pečuji o mazlíčka (kočka, pes, křeček)	<input type="text"/>
poslouchám hudbu	<input type="text"/>
sleduji televizi	<input type="text"/>
sportuji	<input type="text"/>
trávím čas s rodiči	<input type="text"/>
chodím na procházku do přírody	<input type="text"/>
jiné, jaké?	<input type="text"/>

4. Chodíš do školní družiny?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, líbí se mi tam
 ano, protože musím
 už ne

5. Navštěvuješ ZUŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano
- ne
- chtěl/a bych, ale nenavštěvuji, protože ...

6. Jaký konkrétní obor navštěvuješ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- taneční
- výtvarný
- hudební
- literárně-dramatický

7. Navštěvuješ ZUŠ pouze v Luhačovicích?

Nápověda k otázce: *Pokud ne, ve kterém městě a proč?*

- ano
- ne, chodím ještě do:

8. Kolik let navštěvuješ obor/y v ZUŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď. Pokud navštěvuješ více oborů, napiš, který navštěvuješ nejdéle.*

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- Pokud více, napiš kolik?

9. Proč chodíš do ZUŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- bylo to přání mých rodičů
- sám jsem chtěl
- jiné, jaké?

10. Pokud navštěvuješ hudební obor, vyber z nabídky:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- housle
- kytara
- elektr. kytara
- klavír
- klávesy
- bicí
- zpěv
- pozoun
- trumpeta
- zobcová flétna
- příčná flétna
- klarinet
- saxofon
- cimbál
- varhany
- nechodím do hudebního oboru

11. Kolik volného času mimo hodinu tomuto nástroji věnuješ?

Nápověda k otázce: *Vyber jednu odpověď*

- 10 - 30 min denně
- 1 - 2 hodiny denně
- 1 - 2 hodiny týdně
- 10 - 30 min týdně
- Vůbec necvičím

12. Poznal jsi v ZUŠ nějaké kamarády?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, teď jsme nejlepší přátelé
- ne, nikdo se tu se mnou nebaví
- ano, setkáváme se i ve škole
- ano, setkáváme se pouze v ZUŠ

13. Za jakým účelem navštěvuješ svůj obor na ZUŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- jen tak pro zábavu
- abych měl odpoledne co dělat
- baví mě to
- chtějí to moji rodiče
- chci jít na uměleckou školu
- věřím, že mi to v životě jednou k něčemu bude
- zjistil/a jsem, že umím něco, co jen tak někdo neumí
- Jiný, jaký?

14. Jsou na tebe rodiče pyšní, že se učíš nějakému umění?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, chtějí mít ze mě umělce
- ano, ale jen když na koncertě nic nepokazím
- ne, je jim to úplně jedno

15. Z čeho máš v rámci ZUŠ největší radost?

Nápověda k otázce: *Např. vystoupení, besídky, koncerty, soutěže, výlety, učitel, kamarádi ...*

16. Myslíš si, že jsi umělecky nadaný?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, mám to v krvi
- jde mi to, ale radši se moc nepředvádím
- ne, nevím proč to dělám
- nevím, ale baví mě to

17. Rád/a vystupuješ na veřejnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, chci ukázat, co umím
- ano, ale mám trému
- ne, nesnáším to

18. Bydlím:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ve městě
- Na vesnici

19. Jsem:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

holka

kluk

20. Kolik máš let?

Nápověda k otázce: *Vyber jednu odpověď*

5-6

7-10

11-14

15-20

Jiná možnost?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Vajdíková
Katedra:	Katedra antropologie a zdravotní vědy
Vedoucí práce:	PaedDr. et Mgr. Marie Chrásková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Základní umělecké školy a jejich místo ve volnočasových aktivitách a životním stylu dětí
Název v angličtině:	Primary Schools of Art and Their Place in Leisure Activities and Children's Lifestyle
Anotace práce:	<p>Diplomová práce zpracovává téma o základním uměleckém vzdělávání a jejich místě ve volnočasových aktivitách a životním stylu dětí. V teoretické části jsme pomocí odborné literatury předložili informace o základních uměleckých školách a jejich nabídce žákům i rodičům; o volném čase, který nám nabízí mnoho činností k sebepoznání, relaxování nebo sebevzdělávání; o zdravém životním stylu, který je důležitý pro to, abychom byli v psychické a fyzické pohodě a mohli vykonávat vše co nás nebo děti baví. Poslední kapitola v teoretické části popisuje vývoj dětí, které se zúčastnili dotazníkového šetření.</p> <p>Z výzkumného šetření pomocí dotazníků se ukázalo, že děti z Luhačovic i jejich okolí, mají zájem o vzdělávání se v Základní umělecké škole. Nejoblíbenější je hudební obor, který nabízí mnoho předmětů a žáci nejčastěji navštěvují hru na klavír, kytaru, flétnu a zpěv. Od dotazovaných respondentů jsme se dozvěděli, že jsou děti na Základní umělecké škole v Luhačovicích spokojené a mají chuť se vzdělávat v umění. Je to pro ně jak zábava, relaxace,</p>

	tak i perspektivní trávení volného času.
Klíčová slova:	zájmové aktivity, volný čas, základní umělecké škola, vývoj dítěte, zdravý životní styl, dotazník, výzkumné šetření
Anotace v angličtině:	<p>This thesis deals with the topic basic art education and its place in leisure activities and children lifestyle. We gather information in the theoretical part through literature related to primary art school, its offer for pupils and parents; about leisure time which is important for mental and physical well-being so we or children can do everything they enjoy. The last chapter in the theoretical part describes the development of children who participated in the questionnaire survey. The questionnaire survey showed that the children, from Luhačovice and surroundings, are interested in learning at primary art school. The most popular is Music which offers many subjects. Pupils most often visit piano, guitar, flute and singing courses. We learned from the respondents that the children are at the primary art school satisfied and they want to study art. It is fun, relaxation and free time as well for them.</p>
Klíčová slova v angličtině:	hobbies, leisure time, primary art school, development of children, healthy lifestyle, questionnaire, research investigation
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - dotazník
Rozsah práce:	75 stran
Jazyk práce:	čeština